

Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder

Ds 2018:19

Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder

Ds 2018:19

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

SOU och Ds kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Norstedts Juridik AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Omslag: Regeringskansliets standard

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-38-24810-2

ISSN 0284-6012

Förord

Chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Morgan Johansson, gav mig den 7 juli 2017 i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att utreda mer ändamålsenliga bestämmelser om resning i brottmål (Ju 2017:K). Kanslirådet Maria Anderkvist har sedan den 1 oktober 2017 biträtt mig som sekreterare. Till vår hjälp har vi haft en referensgrupp bestående av hovrättsrådet Christina Jacobsson (Svea hovrätt), byråchefen My Hedström (Åklagarmyndigheten), juristen Karin Sjömillå Fagerholm (Barnombudsmannen), advokaten Sait Umdi, kanslirådet Mikael Pauli och rättssakkunniga Karin Lundqvist (Justitiedepartementet).

Jag får härmed överlämna promemorian Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder. Promemorian är resultatet av ett gemensamt arbete av mig och Maria Anderkvist. Den är därför skriven i vi-form. Jag är dock ensam ansvarig för bedömningarna och förslagen.

Uppdraget är genom promemorian slutfört.

Bromma i maj 2018

Per Lennerbrant
Lagman

/Maria Anderkvist

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	7
1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	9
2 Uppdraget	21
2.1 Sammanfattning av uppdraget.....	21
2.2 Hur utredningsarbetet bedrivits	22
3 Betydelsen av den tilltalades ålder i brottmålsprocessen	25
3.1 Särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.....	25
3.2 Utredning om den tilltalades ålder	27
4 Resning i brottmål	31
4.1 Aktuella bestämmelser om resning.....	31
4.2 Resning vid nya uppgifter som endast har betydelse för påföljden	34
4.3 Resningsbestämmelsernas betydelse för andra frågor	36
4.4 Möjligheter att ompröva påföljden utan resning	37
4.5 Bestämmelser om resning och unga lagöverträdare i andra länder	37
4.5.1 Danmark.....	38
4.5.2 Finland	38

4.5.3	Norge.....	39
4.5.4	Tyskland	39
5	Resning till den tilltalades nackdel bör kunna beviljas i fler fall än i dag.....	41
6	En ny resningsgrund till nackdel för den tilltalade.....	47
6.1	Utformningen av en ny bestämmelse.....	47
6.2	Möjligheterna till resning begränsas inte av att påföljden har verkställts	55
7	Resning när den tilltalade bedömts vara under 15 år.....	57
8	En ny resningsgrund till fördel för den tilltalade	61
8.1	Behovet av en ny resningsgrund.....	61
8.2	Utformningen av en ny resningsgrund	63
9	Resning vid bevistalan.....	67
10	Några särskilda konsekvenser av de nya resningsgrunderna	71
10.1	De nya resningsgrunderna som skäl för prövningstillstånd i Högsta domstolen.....	71
10.2	Resning som ett s.k. genombrottsrekvisit i 51 kap. 23 a § RB	72
11	Några frågor om resningsförfarandet	75
11.1	Målsäganden som resningsökanden.....	75
11.2	Resning i en delfråga i målet	76
12	Några frågor om rättegången i det resta målet	79
12.1	Handläggningen av målet efter resning.....	79

12.2	Förbudet mot reformatio in pejus vid resningsgrundande uppgifter om den tilltalades ålder.....	80
12.3	Bör domstolen vid målets återupptagande kunna pröva skuldfrågan trots att målet inte rests i den delen?	86
13	Resningsärenden med unga lagöverträdare.....	89
14	En språklig modernisering av resningsbestämmelserna	95
15	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	97
16	Konsekvenser av förslagen.....	99
17	Författningskommentar	101
Bilaga 1	Uppdraget Mer ändamålsenliga bestämmelser om resning i brottmål	111
Bilaga 2	Frågor till andra länder	121

Sammanfattning

I promemorian föreslås att resning till den tilltalades nackdel ska vara möjlig om det i efterhand kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade sannolikt var äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd. Resningsgrunden är förbehållen fall då den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år. Det föreslås också en bestämmelse om resning till den tilltalades fördel om det i efterhand kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade var yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd.

Vidare föreslås ett undantag från en regel som brukar benämnas förbudet mot reformatio in pejus (förändring till det sämre) som förhindrar en överrätt att döma till ett strängare straff än vad tingsrätten gjort när endast den tilltalade överklagat tingsrättens dom. Det föreslagna undantaget går ut på att förbudet inte ska gälla om det under rättegången kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som kan vara grund för resning till den tilltalades nackdel enligt det förslag som lämnas i promemorian. Undantaget, som också är tillämpligt på t.ex. en fråga om utvisning, föreslås även gälla i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats till nackdel för den tilltalade.

Det föreslås också att en resningsansökan som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt 21 år ska behandlas skyndsamt.

Bestämmelserna om resning har även moderniserats språkligt.

Förslagen syftar till att kunna rätta till påföljdsbestämningen när domstolen utgått från en felaktig ålder på den tilltalade och bedöms stärka allmänhetens förtroende för rättssystemets förmåga att lagföra brott på ett effektivt och korrekt sätt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2019.

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 51 kap. 23 a och 25 §§ samt 58 kap. 1–6, 7 och 8 a–10 §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

23 a §¹

Har tingsrätten funnit att den tilltalade *skall* dömas för den åtalade gärningen och *överklagas* domen bara beträffande annat än denna fråga, *skall* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *föreligger* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla eller

2. målets utgång vid tingsrätten beror på förbiseende eller misstag.

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn tas endast till

Om tingsrätten *har* funnit att den tilltalade *ska* dömas för den åtalade gärningen och *om* domen *överklagas* bara beträffande annat än denna fråga, *ska* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *finns* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § 1–4 eller 6, eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn tas endast till

---

¹ Senaste lydelse 1989:656.

omständigheter som har åberopats av part. omständigheter som har åberopats av *en* part.

25 §²

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *förmån* döma till en *brottspåföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Har tingsrätten förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och *samtycker* den dömde inte längre till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *fördel* döma till en *påföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna *den tilltalade* till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till *en* annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Om tingsrätten *har* förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och *om* den dömde inte längre *samtycker* till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat *ett*

² Senaste lydelse 2006:890.

sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten *har* gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

Förbuden i första stycket första meningen och fjärde stycket gäller inte om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3. Förbuden gäller inte heller i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats enligt nämnda bestämmelse.

58 kap.

1 §³

Sedan dom i tvistemål *vunnit* laga kraft, *må* till *förmån* för någon av parterna resning beviljas:

1. om ledamot av rätten eller *där anställd* tjänsteman med avseende å målet *gjort sig skyldig till brottsligt förfarande* eller tjänsteförseelse eller om *brott som har avseende å målet ligger ombud eller ställföreträdare till last, samt brottet eller tjänsteförseelsen kan antagas ha* inverkat på målets utgång;

2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk

Sedan *en* dom i tvistemål *har fått* laga kraft *får* resning beviljas till *fördel* för någon av parterna

1. om *en* ledamot av rätten eller *en* tjänsteman *anställd i domstolen* med avseende på målet *har begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en tjänsteförseelse*, eller om *ett ombud eller en ställföreträdare har begått ett brott med avseende på målet och brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha* inverkat på målets utgång,

2. om *en* skriftlig handling som åberopats till bevis *har* varit

³ Senaste lydelse 1975:670.

eller om part, som hörts under sanningsförsäkran, eller vittne, sakkunnig eller tolk *avgivit falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antagas hava inverkat på utgången;*

3. om omständighet eller bevis, som *ej* tidigare *förebragts*, åberopas och dess *förebringande* sannolikt skulle *hava* lett till annan utgång; eller

4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 3, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

falsk, eller om *en* part som hörts under sanningsförsäkran, eller ett vittne, *en* sakkunnig eller *en* tolk *har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen, och handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,*

3. om *en* omständighet eller ett bevis som *inte* tidigare *har lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle *ha* lett till *en* annan utgång, eller

4. om *den* rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

Resning enligt första stycket 3 får beviljas endast om sökanden gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången eller om han eller hon annars haft en giltig ursäkt att inte göra det.

2 §⁴

Sedan en dom i brottmål *vunnit* laga kraft, får resning beviljas till *förmån* för den tilltalade,

1. om *någon* ledamot av rätten, *där anställd* tjänsteman eller åklagaren med avseende på målet har *gjort sig skyldig till brottsligt förfarande* eller

Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *fördel* för den tilltalade

1. om *en* ledamot av rätten, *en* tjänsteman *anställd i domstolen* eller åklagaren med avseende på målet har *begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en*

⁴ Senaste lydelse 1987:1345.

tjänsteförseelse eller om *något brott som har avseende på målet ligger ombud, ställföreträdare eller försvarare till last, samt brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,*

2. om *någon lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,*

3. om *någon skriftlig handling, som åberopats till bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har avgett falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,*

4. om *någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikännts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott, för vilket han dömts, eller*

tjänsteförseelse eller om *ett ombud, en ställföreträdare eller en försvarare har begått ett brott med avseende på målet och brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,*

2. om *en lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,*

3. om *en skriftlig handling som åberopats till bevis har varit falsk, eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen, och handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,*

4. om *en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikännts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats, eller om det med hänsyn till vad som sålunda åberopas och i övrigt förekommer finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har begått det brott för vilket han eller hon dömts,*

5. om *en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett*

5. om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

till att den tilltalade bedömts vara yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd, eller

6. om den rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

3 §⁵

Sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft, får resning beviljas till *men* för den tilltalade,

1. om *något* sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3, *förelegat* och *detta* kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämelse än den som borde ha tillämpats, *eller*,

2. om *det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon* omständighet eller bevis, som inte tidigare har *förebringats*, åberopas och dess *förebringande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämelse än den som tillämpats.

Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *nackdel* för den tilltalade

1. om *ett* sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3 *har funnits* och *förhållandet* kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämelse än den som borde ha tillämpats,

2. om *en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare har *lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämelse än den som tillämpats, *eller*

3. om domstolen funnit att den tilltalade begått brottet innan

⁵ Senaste lydelse 1987:1345.

han eller hon fyllt tjuugoett år och en omständighet eller ett bevis, som inte tidigare har lagts fram, åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 2, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

Resning enligt första stycket 2 eller 3 får beviljas endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och om sökanden gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången, eller om han eller hon annars haft en giltig ursäkt att inte göra det.

4 §⁶

Den som vill ansöka om resning *skall* göra detta skriftligen hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos *högsta* domstolen.

Ansökan om resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3 *samt* ansökan om resning i brottmål till *men* för den tilltalade *skall* göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande

Den som vill ansöka om resning *ska* göra detta skriftligen hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos *Högsta* domstolen.

En ansökan om resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3, *och en ansökan* om resning i brottmål till *nackdel* för den tilltalade, *ska* göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande

⁶ Senaste lydelse 1988:1454.

som *ansökningen* grundas på. *Åberopas* annans brottsliga gärning som grund för ansökan, får tiden räknas från det dom över gärningen *vann* laga kraft. Resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande, som avses i 1 § första stycket 4, *skall* sökas inom sex månader från det att domen *vann* laga kraft.

som *ansökan* grundas på. *Om någon* annans brottsliga gärning *åberopas* som grund för ansökan får tiden räknas från det *att domen* över gärningen *fick* laga kraft. Resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 4, *ska* sökas inom sex månader från det att domen *fick* laga kraft.

5 §

I resningsansökan *skall* sökanden *uppgiva*:

1. den dom ansökan avser;
2. det förhållande, *vara* ansökan grundas, och skälen för ansökan; *samt*
3. de bevis sökanden vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Grundas ansökan *å* förhållande, som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2, *skall* sökanden *uppgiva* anledningen till att omständigheten eller beviset *ej* åberopats i rättegången.

Ansökan *skall* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans ombud.

Vid ansökan skola i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas de skriftliga bevis sökanden *åberopar*.

I resningsansökan *ska* sökanden *ange*

1. den dom *som* ansökan avser,
2. det förhållande *som* ansökan grundas *på* och skälen för ansökan, *och*
3. de bevis *som* sökanden vill åberopa och vad *det är* han *eller hon* vill styrka med varje särskilt bevis.

Om ansökan *grundas på ett* förhållande som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2 *eller* 3, *ska* sökanden *förklara* anledningen till att omständigheten eller beviset *inte har* åberopats i rättegången.

Ansökan *ska* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans *eller hennes* ombud.

De skriftliga bevis *som* åberopas *ska i original eller bestyrkt kopia lämnas in tillsammans med ansökan*.

6 §⁷

Om resningsansökan inte avvisas, *skall* den tillsammans med *därvid fogade* handlingar *delges motparten*. *Gäller ansökningen* resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten *skall* samtidigt föreläggas att *inkomma med skriftlig förklaring*. Om *ansökningen* är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om *prövning* av *ansökningen* sker i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om *ansökningen* tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får *förordna* att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte *skall* äga rum.

Om resningsansökan inte avvisas, *ska* den *delges motparten* tillsammans med *bifogade* handlingar. Om *ansökan* gäller resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten *ska* samtidigt föreläggas att *svara skriftligen inom en viss tid*. Om *ansökan* är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om *prövningen* av *ansökan* görs i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om *ansökan* tas upp omedelbart av Högsta domstolen tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får *besluta* att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte *ska* äga rum.

En ansökan om resning som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt tjuogoett år ska behandlas skyndsamt.

7 §⁸

Beviljas resning, *skall* rätten samtidigt *förordna* att målet åter *skall* tas upp vid den domstol,

Om resning *beviljas ska* rätten samtidigt *besluta* att målet åter *ska* tas upp vid den domstol

⁷ Senaste lydelse 1999:84.

⁸ Senaste lydelse 1988:1451.

som sist dömt i målet. Om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades *förmån* och saken är uppenbar, får rätten dock omedelbart ändra domen.

Uteblir sökanden, när målet på nytt tas upp vid en förhandling, *skall* resningen anses förfallen. Om motparten *uteblir*, får målet ändå avgöras. Kallelserna *skall* innehålla en upplysning om dessa regler. Vad som sägs i detta stycke gäller inte i fråga om åklagaren.

som sist dömt i målet. Om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades *fördel* och saken är uppenbar, får rätten dock omedelbart ändra domen.

Om sökanden *uteblir* när målet på nytt tas upp vid en förhandling, *ska* resningen anses förfallen. Om motparten *uteblir* får målet ändå avgöras. Kallelserna *ska* innehålla en upplysning om dessa regler. Vad som sägs i detta stycke gäller inte i fråga om åklagaren.

8 a §⁹

Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte *ges* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till *men* för den tidigare tilltalade och det inte *ges* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana

Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till *nackdel* för den tidigare tilltalade, och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana

⁹ Senaste lydelse 2012:659.

skäligen kostnader som avses i 31 kap. 2 §. skäligen kostnader som avses i 31 kap. 2 §.

Frågan om ersättning för kostnader enligt första och andra styckena prövas av den domstol som enligt 4 § första stycket är behörig att pröva resningsansökan.

9 §

Avser dom i brottmål även annat än ansvar, gälla beträffande resning i denna del av målet vad om resning i tvistemål är stadgat; beviljas resning i ansvarsfrågan, må dock utan hinder av vad sålunda är föreskrivet resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt. *Om en dom i ett brottmål avser även annat än ansvar gäller, i fråga om resning i denna del av målet, bestämmelserna om resning i tvistemål. Om resning beviljas i ansvarsfrågan får dock resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt.*

10 §

Vad i 1–9 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning beträffande rättsens beslut. *Det som sägs i 1–9 §§ om dom gäller även i fråga om rättsens beslut.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2019.

2 Uppdraget

2.1 Sammanfattning av uppdraget

I utredningsuppdraget ingår att överväga om bestämmelserna om resning bör ändras på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder och föreslå sådana eventuella ändringar. Uppdraget finns i sin helhet i bilaga 1. I uppdraget ingår i huvudsak att

- ta ställning till om bestämmelserna om resning till nackdel för den tilltalade bör ändras när det framkommer nya uppgifter om att den tilltalade är äldre än vad domstolarna utgått ifrån,
- ta ställning till om det finns behov av att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer nya uppgifter om åldern som visar att han eller hon var över 15 år,
- analysera möjligheterna till resning i ett mål om bevistalan om det efter att domen fått laga kraft framkommer att gärningsmannen var över 15 år och ta ställning till om resning bör kunna beviljas i ett sådant fall,
- analysera huruvida förbudet mot reformatio in pejus gäller i det resta målet om förbudet gällt under den ordinarie rättegången och ta ställning till om det finns behov av författningsändringar,
- ta ställning till behovet av att ändra bestämmelserna om resning till fördel för den tilltalade när nya uppgifter om åldern framkommit, och
- analysera och ta ställning till om det behövs särskilda regler för unga även i resningsprocessen.

När det gäller resning till nackdel för den tilltalade ska särskilt analyseras om det finns behov av att ändra resningsbestämmelserna när rätten har funnit att den tilltalade var under 18 år respektive 21 år, men det senare framkommer att den tilltalade i stället var över 18 år respektive 21 år. Vidare ska utgångspunkten vara att det inte ska vara lättare att bevilja resning till nackdel för en tilltalad på grund av nya uppgifter om ålder än på grund av andra omständigheter. Resning ska även vara förbehållet de allvarigare brotten där det felaktiga antagandet beträffande den tilltalades ålder har lett till ett stötande resultat.

2.2 Hur utredningsarbetet bedrivits

Utredningsarbetet inleddes den 1 oktober 2017. Det har bedrivits på sedvanligt sätt med flera arbetsmöten mellan utredaren och sekreteraren.

Enligt vårt uppdrag ska vi inhämta synpunkter från Åklagarmyndigheten, Barnombudsmannen och andra berörda myndigheter i den omfattning det är lämpligt. Vi har därför bildat en referensgrupp. I referensgruppen har ingått hovrättsrådet Christina Jacobsson (Svea hovrätt), byråchefen My Hedström (Åklagarmyndigheten), juristen Karin Sjömillä Fagerholm (Barnombudsmannen), advokaten Sait Umdi, kanslirådet Mikael Pauli och rättsakkunniga Karin Lundqvist (Justitiedepartementet).

Det har hållits två sammanträden med referensgruppen. Inför mötena har referensgruppen fått skriftliga underlag. Kontakter har även förekommit underhand med deltagarna i referensgruppen. Genom kontakterna med referensgruppen har vi inhämtat synpunkter från Åklagarmyndigheten, Barnombudsmannen och andra berörda myndigheter i den utsträckning som sägs i uppdraget. Referensgruppens arbete har varit värdefullt och har gett oss ett bredare underlag för våra ställningstaganden.

Av uppdragsbeskrivningen framgår även att vi ska undersöka hur frågan om resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder i förekommande fall har reglerats i andra med Sverige jämförbara länder. Vi har därför ställt frågor till justitiedepartementen i Danmark, Finland, Island och Norge och, i fråga om engelsk och tysk rätt, genom NLCEU, nätverket för lagstiftningssamarbete

mellan justitieministerierna i EU. Vi har fått svar från Danmark, Finland, Norge och Tyskland, vilka redovisas i avsnitt 4. De frågor vi ställde finns i bilaga 2.

3 Betydelsen av den tilltalades ålder i brottmålsprocessen

3.1 Särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Den tilltalades ålder kan ha stor betydelse i brottmålsprocessen. Den kan bland annat påverka tidsramen för förundersökning och rättegång, förutsättningarna för användning av tvångsmedel, påföljdsval, straffmätning och beslut om utvisning. Den fortsatta framställningen är inriktad på fall där den tilltalade var under 21 år vid brottet. Även hög ålder kan vara av straffrättslig relevans, t.ex. vid straffmätningen (29 kap. 5 § första stycket 2 brottsbalken, BrB, jfr NJA 2017 s. 138). De fallen lämnas emellertid åt sidan här. De viktigaste bestämmelserna för unga lagöverträdare är i sammanhanget de följande.

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt 15 år får inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § BrB). För brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § första stycket). Att rätten därvid i första hand ska bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 §. För brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt 18 men innan han eller hon fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det (30 kap. 5 § andra stycket).

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt 21 år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 21 år får inte dömas till svårare straff än fängelse i 10 år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får dock dömas till fängelse i högst

14 år (29 kap. 7 § BrB). Det kan också nämnas att som förmildrande omständighet vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas om den tilltalades handlande stått i samband med hans eller hennes bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga (29 kap. 3 § första stycket 3).

Det finns särskilda påföljder för den som är under 21 år och har begått brott, nämligen ungdomsvård och ungdomstjänst (32 kap. BrB).

Om den dömda var under 21 år vid gärningstillfället ska det alltså beaktas särskilt vid straffmätningen (29 kap. 7 §). Straffnedsättningen är i princip större ju yngre den tilltalade är (Borgeke och Heidenborg, Att bestämma påföljd för brott, 3 uppl., s. 251 ff. med hänvisningar). HD har uttalat att vid långvariga fängelsestraff kan det ofta vara rimligt att sätta ned straffet mer än vid kortare frihetsstraff eller bötesstraff och att brottets art kan vara av betydelse i detta sammanhang (NJA 2000 s. 421).

Grunden för särbehandlingen av unga personer inom straffrätten kan beskrivas så att deras större sanktionskänslighet och inte fullt utvecklade ansvarsförmåga, liksom deras behov av att mötas med större tolerans, gör att deras brott bör föranleda lindrigare ingripanden än vad som gäller för vuxna (NJA 2012 s. 16 p. 8, Jareborg och Zila, Straffrättens påföljdslära, 5 uppl. 2014, s. 155 och Holmgren, Om den s.k. ungdomsreduktionen, SvJT 2018 s. 343 ff.).

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) finns särskilda bestämmelser om handläggning av mål och ärenden hos Polismyndigheten, åklagare och domstol där den misstänkte inte har fyllt 21 år. Som exempel kan nämnas att det finns särskilda krav på skyndsamhet i förfarandet både under förundersökningen och sedan åtal väckts (4 och 29 §§), att vårdnadshavare och socialnämnd i vissa fall ska underrättas när en person under 18 år är skäligen misstänkt för brott (5 och 6 §§) och att den som inte har fyllt 18 år får häktas endast om det finns synnerliga skäl (23 §, se också 24 kap. 4 § rättegångsbalken om att häktning av en ung lagöverträdare även förutsätter att det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas). Domstolen ska vidare underrätta vårdnadshavaren när åtal väcks mot den som inte fyllt 18 år och om tidpunkten för förhandlingen, om inte särskilda skäl talar emot det (26 §). Det finns också ett

krav på att en utredning om brott där den misstänkte inte har fyllt 15 år ska bedrivas med särskild skyndsamhet (32 §).

Även i utlänningslagen (2005:716) finns särskilda regler som beaktar utlänningsens ålder. En utlänning får t.ex. inte utvisas på grund av brott enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen om utlänningsen kom till Sverige innan han eller hon fyllde 15 år och hade vistats här sedan minst fem år när åtal väcktes (8 a kap. 3 § andra stycket).

Påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare har övervägts av Påföljdsutredningen (SOU 2012:34). Utredningens förslag rörande lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år bereds alltjämt i Regeringskansliet. Därutöver har en utredare nyligen haft i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar och förslag om nya påföljdsinslag för unga lagöverträdare som lämnats av Påföljdsutredningen. Utredaren har föreslagit att det införs två nya ungdomspåföljder: ungdomstillsyn och ungdomsövervakning (Ds 2017:25). Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

I december 2017 fick en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar beträffande den straffrättsliga särbehandlingen av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. Utredaren ska lämna förslag som innebär att åldersgruppen behandlas som andra myndiga lagöverträdare vid straffmätning och val av påföljd. Det ingår i uppdraget att analysera vad en sådan ordning kan få för konsekvenser för lagöverträdare i åldern 15–17 år och mot den bakgrunden överväga olika modeller för hur straffmätningen för lagöverträdare i den åldersgruppen skulle kunna ske. Uppdraget ska redovisas senast den 21 december 2018 (Dir. 2017:122).

3.2 Utredning om den tilltalades ålder

Rätten har ett ansvar för att den utredning som krävs om den tilltalades personliga förhållanden finns tillgänglig. Beslut om att inhämta sådan utredning ska fattas så tidigt som möjligt under målets handläggning (45 kap. 12 § rättegångsbalken, RB). Sådan utredning ska läggas fram under rättegången i den utsträckning som behövs (46 kap. 9 § RB).

Högsta domstolen uttalade i NJA 2016 s. 719 att fastän domstolen har ett ansvar för utredningen av omständigheter som

inverkar på påföljdsbestämningen, det i många fall ligger på parterna att uppmärksamma rätten på sådana förhållanden som kan ha betydelse. När det gäller frågan om den tilltalades ålder uttalade HD att rätten, när den prövar utredningen, ska bedöma vilken ålder som är mest sannolik och om utredningen skulle tillåta olika slutsatser får den bedömning som är förmånligast för den tilltalade väljas. Detta gäller med undantag för de fall där det inte är tillåtet att döma till påföljd (1 kap. 6 §) eller att döma till fängelse på livstid, då det enligt domstolen måste vara klarlagt att reglerna inte hindrar den tänkta rättstillämpningen. (Punkterna 17, 21 och 22 i domen.)

När någon misstänks för brott är normalt hans eller hennes ålder känd för de brottsutredande myndigheterna och domstolen. Om det saknas id-handling eller folkbokföringsuppgifter beträffande den misstänkte, eller om det finns anledning att anta att de inte är korrekta, kan det finnas ett behov av att utreda den misstänktes ålder närmare. Sådana utredningsåtgärder kan bestå av flera olika delar. Om den misstänkte saknar känt hemvist i Sverige, eller endast haft sådan under kortare tid, kan kontakt tas med t.ex. ambassaden för den misstänktes hemland eller med Interpol för att utreda om det förekommer andra uppgivna identiteter eller tidigare brottslighet eller uppgifter från förhör som kan användas för att fastställa den misstänktes ålder.

Ett annat sätt är att, inom ramen för en brottsutredning eller brottmålsrättegång, på medicinsk väg försöka fastställa den misstänktes ålder. Kroppsbesiktning i syfte att utreda ålder får göras på den som skäligen kan misstänkas för ett brott som kan leda till fängelse. En förutsättning är att den misstänktes ålder har betydelse för om påföljd får dömas ut eller betydelse för påföljdsfrågan i övrigt (28 kap. 12 § första stycket 3 RB). Rättsmedicinalverket gör medicinska åldersbedömningar i brottmål.

Det finns i dagsläget ingen medicinsk metod för åldersbedömningar som kan bestämma en individs ålder exakt. I NJA 2016 s. 719 utgick domstolen från två experters bedömningar av en tandmognadsundersökning. För åldersbedömningar som görs i brottmål väljer Rättsmedicinalverket metod utifrån vilka åldrar som frågeställningen omfattar (15, 18 eller 21 år) samt de individuella förutsättningarna som föreligger. Rättsmedicinalverket

använder sig av kombinationer av metoder såsom röntgenundersökning av visdomständer, hand/handled och nyckelben samt magnetkameraundersökning av knäled. Generellt kan sägas att hand/handled och tänder används för att bedöma 15-års gränsen, visdomständer och knäled för 18 års ålder och nyckelbensundersökning för 21 års ålder. Modellen för åldersbedömning i ärenden om uppehållstillstånd, som i mycket är densamma som i brottmål, har dock kritiserats. Socialstyrelsen har i uppdrag att fördjupa kunskapen om magnetkameraundersökning som metod för medicinska åldersbedömningar av 18-årsgränsen inom ramen för ansökningar om uppehållstillstånd och brottmålsprocessen (diarienummer S2016/04832/FS [delvis]). Uppdraget ska samordnas med det arbete som görs inom ramen för det uppdrag som Rättsmedicinalverket har fått gällande att genomföra medicinska åldersbedömningar. I Socialstyrelsens uppdrag ingår det att se över om de metoder som Rättsmedicinalverket avser att använda skulle kunna kompletteras. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2018.

4 Resning i brottmål

4.1 Aktuella bestämmelser om resning

Domens rättskraft innebär att en tilltalad inte får åtalas på nytt för den gärning som prövats genom domen (30 kap. 9 § första stycket RB). När en dom har fått laga kraft är utgångspunkten att den inte kan ändras. I vissa fall kan det dock finnas starka skäl att ta upp ett mål på nytt. För detta ändamål finns bestämmelser om resning i 58 kap. RB. Resning är ett extraordinärt rättsmedel och beviljas som utgångspunkt – även till fördel för den tilltalade – endast i undantagsfall.

För de frågor som övervägs i denna promemoria, som alla har det gemensamt att det efter domen framkommer en ny omständighet eller ett nytt bevis, är följande bestämmelser om resning av särskilt intresse.

Resning till fördel för den tilltalade

Resning får beviljas till fördel för den tilltalade, oberoende av brottets svårhet, om någon ny omständighet eller något nytt bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopats och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade hade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats (58 kap. 2 § 4 första ledet). Resning till fördel för den tilltalade får också beviljas om det med hänsyn till vad som åberopats i resningsansökan och i övrigt framkommit finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har begått det brott, för vilket han eller hon har dömts (58 kap. 2 § 4 andra ledet, den s.k. tilläggsregeln). HD har också ansett det vara möjligt att – med stöd av artikel 13 i Europakonventionen och i övrigt enligt de regler som gäller för resning – ta upp ett brottmål på nytt,

när det behövs för att avbryta en pågående rättighetskränkning enligt konventionen i form av ett frihetsberövande eller om ett återupptagande utgör en betydligt mer ändamålsenlig gottgörelse än de andra alternativ som står till buds (NJA 2013 s. 746).

Resning till nackdel för den tilltalade

Resning till nackdel för den tilltalade får beviljas, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats åberopas, och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats (58 kap. 3 § första stycket 2 RB). Någon motsvarighet till tilläggsregeln finns inte vid resning till nackdel för en tilltalad. Vidare ska sökanden vid resning till den tilltalades nackdel kunna göra sannolikt att han eller hon inte kunnat åberopa omständigheten eller beviset i den ordinarie rättegången eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det (58 kap. 3 § andra stycket RB, det s.k. ursäktsrekvisitet). Ansökningen måste även göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på (58 kap. 4 § RB, se NJA 1998 s. 321 och NJA 2013 s. 931).

Skälen bakom resningsbestämmelsernas utformning

Rättegångsbalkens bestämmelser om resning i brottmål kan sägas vila på en avvägning mellan två motstående intressen. Det ena är att slutligt avgjorda rättstvister inte ska kunna prövas igen (orubblighetsprincipen). Det andra är att domar och beslut är materiellt riktiga (sanningsprincipen). (Cars, Om resning i rättegångsmål, 1959, s. 173 f.) Orubblighetsprincipen fyller en viktig trygghetsfunktion för såväl parterna i processen som samhället i övrigt. Man ska kunna utgå från att en dom inte kommer att ändras efter att den fått laga kraft så att man kan inrätta sig efter den. Samtidigt bygger förtroendet för rättsskipningen på att domar är materiellt riktiga.

Avvägningen mellan de två intressena har gjorts olika beträffande resning till fördel respektive nackdel för den tilltalade. Orubblighetsprincipen anses vara starkare när det gäller resning till nackdel för den tilltalade, medan sanningsprincipen fått större genomslag i bestämmelserna till fördel för den tilltalade. De allmänna intressena som kräver att en oskyldig inte döms har med andra ord ansetts starkare än samhällets plikt att se till att en skyldig person inte slipper straff (NJA II 1940 s. 154).

Mot denna bakgrund är möjligheterna till resning mer begränsade till nackdel för den tilltalade än till fördel för den tilltalade. Även om ordet sannolikt i och för sig har samma betydelse i båda bestämmelserna torde det emellertid rent faktiskt förhålla sig så att det krävs ett mera avgörande nytt material för en ny rättegång mot den som har frikänts än för att ge möjlighet att i efterhand fria någon från en fällande dom (NJA 1998 s. 321 och NJA 2001 s. 687).

Rättegångsbalkens bestämmelser om resning är tillämpliga också i tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål (14 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 11 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen). I rättsskipning i de allmänna förvaltningsdomstolarna finns en särskild bestämmelse om resning (37 b § förvaltningsprocesslagen [1971:291]).

Förfarandet vid ansökan om resning

En ansökan om resning görs hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen (58 kap. 4 § första stycket). Om resning beviljas ska rätten samtidigt förordna att målet åter ska tas upp vid den domstol som sist dömt i målet (58 kap. 7 § första stycket första meningen). Vid resning till den tilltalades fördel får rätten dock när saken är uppenbar omedelbart ändra domen (andra meningen).

När en ansökan om resning i vissa delar tar sikte på frågor som slutligt har avgjorts av tingsrätten och i andra delar på frågor som slutligt har avgjorts av hovrätten samt frågorna har ett sådant direkt faktiskt och rättsligt samband att en uppdelning framstår som opraktisk och olämplig, har dels ansökningen i dess helhet prövats av Högsta domstolen, dels vid bifall förordnats att målet ska tas

upp på nytt av tingsrätten (NJA 2014 s. 103). I NJA 2014 s. 854, där situationen var den omvända, förordnade HD i stället att målet i de resta delarna skulle tas upp på nytt av hovrätten. HD har beviljat resning i ett mål som sist har avgjorts av HD men med hänvisning till instansordningen, i resningsärendet förordnat att målet ska tas upp i hovrätten (NJA 2015 s. 882, se även NJA II 1943 s. 735).

Vid prövningen av en ansökan om resning får rätten förordna att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte ska äga rum (58 kap. 6 § tredje stycket RB).

4.2 Resning vid nya uppgifter som endast har betydelse för påföljden

Bestämmelserna om resning i brottmål omfattar även annat än skuldfrågan. Lagtexten talar i nu aktuella fall om att brottet skulle ha hänförts under en mildare respektive väsentligt strängare straffbestämmelse (58 kap. 2 § 4 respektive 3 § första stycket 2 RB). Om vad som ska förstås med detta ger förarbetena ingen direkt ledning. Det sägs dock, och beträffande båda bestämmelserna, att det inte finns skäl att tillåta resning på grund av omständigheter eller bevis, som endast kan påverka straffmätningen inom den för brottet gällande strafflatituden (NJA II 1940 s. 169 f.).

Lagtextens ordalydelse har i rättslitteraturen ansetts i första hand ta sikte på att det ska vara fråga om en ändrad brottsrubricering, antingen till en annan brottsbeteckning eller till ett mindre grovt respektive grövre brott med samma brottsbeteckning (Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016, s. 202 f.).

Det finns också flera exempel på att HD beviljat resning till den tilltalades fördel beträffande annat än skuldfrågan genom en analogisk tillämpning av resningsbestämmelsen eller med tillämpning av grunderna för den (se vidare nedan).

Resning till fördel för den tilltalade

Högsta domstolen har i flera fall beviljat resning till fördel för den tilltalade när endast den utdömda påföljden kunnat sättas ifråga.

Som exempel kan nämnas NJA 1989 s. 622 där det konstaterades att domstolen skulle ha tillämpat den för den tilltalade gynnsammare påföljdsvalsregeln i 30 kap. 5 § första stycket BrB om en ny uppgift om den tilltalades ålder hade varit känd. Resning har även beviljats jämlikt grunderna för 58 kap. 2 § 4 när det framkommit att den tilltalade borde ha dömts till rättspsykiatrisk vård i stället för fängelse (NJA 1991 s. 186). Det har i rättslitteraturen uttalats att det även i 1989-års avgörande borde ha hänvisats till grunderna för bestämmelsen (Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016, s. 203).

HD har i NJA 2002 s. 619 närmare utvecklat sin syn på vad som ska förstås med en mildare straffbestämmelse. Domstolen fastställde att det är brottsrubriceringen som ska inge betänkligheter, vilket innebär att om brottsrubriceringen är korrekt och straffet ligger inom den tillämpliga straffskalan, resning, som huvudregel, inte kan komma ifråga enligt 58 kap. 2 § 4. Första ledet av punkten 4 eller i vart fall grunderna för den måste emellertid enligt domstolen kunna tillämpas även i vissa fall där brottsrubriceringen i och för sig måste godtas. Domstolen nämnde som exempel på det att resning beviljats när det framkommit ny bevisning som visat att en särskild påföljdsvalsregel bort tillämpas (se bl.a. NJA 1989 s. 622 och 1991 s. 186). HD noterade att det år 1988 införts bestämmelser i BrB om påföljdsval och straffmätning som innebar bl.a. att vissa omständigheter ska tillmätas särskild betydelse i straffskärpande eller strafflindrande riktning, se 29 kap. 2, 3 och 5 §§ BrB. HD ansåg att det låg i linje med tidigare praxis och framstod som naturligt att om den tilltalade dömts med tillämpning av en sådan straffskärpande bestämmelse och ny bevisning väcker allvarligt tvivel om det var riktigt att tillämpa den bestämmelsen, resning kan beviljas med en analog tillämpning av första ledet av punkten 4. Detsamma gällde enligt HD om någon dömts utan tillämpning av en sådan strafflindrande bestämmelse som nyss sagts och ny bevisning gjorde det sannolikt att bestämmelsen var tillämplig i brottmålet.

Resning till nackdel för den tilltalade

Högsta domstolen har således ansett resning till fördel för den tilltalade vara möjlig i vissa fall när riktigheten av enbart den utdömda påföljden kunnat ifrågasättas. Rättstillämpningen har då skett med en analogisk tillämpning av bestämmelsen i 58 kap. 2 § 4 första ledet eller med tillämpning av grunderna för den.

När det gäller resning till nackdel för den tilltalade har Högsta domstolen däremot, utifrån de syften som bär upp resningsinstitutet i dessa fall, uttalat att tillämpningen av resningsbestämmelsen inte bör utvidgas (NJA 2016 s. 851). Högsta domstolen avslog i målet en resningsansökan när domstolen vid bestämmande av påföljden utgått från att den tilltalade var 16 år, men det senare framkom uppgifter om att han var 20 år. HD uttalade att det i vissa situationer kan vara berättigat att till förmån för den tilltalade göra en analogisk tillämpning av resningsbestämmelserna, när det läggs fram nya omständigheter eller bevis och motiverade det med att resningsbestämmelserna i de fallen grundas ytterst på intresset av att värna individens rätt att inte vara oskyldigt dömd eller för strängt bestraffad. HD konstaterade däremot att resningsbestämmelserna till nackdel för den tilltalade inte bärs upp av något motsvarande intresse, vilket enligt domstolen innebär att tillämpningen i dessa fall bör vara strikt. Resningsbestämmelsen i 58 kap. 3 § första stycket 2 kunde därför enligt domstolen inte utvidgas till att omfatta situationer där det är en för den tilltalade mindre förmånlig påföljdsbestämmelse som skulle ha tillämpats (p. 10 i domen).

4.3 Resningsbestämmelsernas betydelse för andra frågor

Rättegångsbalkens bestämmelser om resning i brottmål har betydelse för fler frågor än enbart inom ramen för ett resningsärende. Till exempel utgör grund för resning ett synnerligt skäl för att prövningstillstånd i Högsta domstolen får meddelas (54 kap. 10 § första stycket 2). Förhållanden som kan utgöra grund för resning till fördel för den tilltalade enligt 58 kap. 2 § RB är också ett av de s.k. genombrottsrekvisiten i 51 kap. 23 a § som innebär att hovrätten, om ett genombrottsrekvisit är uppfyllt, ska

pröva skuldfrågan trots att domen inte överklagats i fråga om den tilltalade ska dömas för den åtalade gärningen.

4.4 Möjligheter att ompröva påföljden utan resning

Resning utgör som nämnts undantag från domens rättskraft. I 30 kap. 9 § andra stycket RB erinras om att det även finns bestämmelser om bl.a. förändring och förening av brottspåföljd som också utgör undantag från rättskraftsregeln. Exempel på sådana bestämmelser är reglerna i 34 kap. BrB om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom. Ett annat exempel är möjligheten för rätten att efter ansökan undanröja en ådömd påföljd och döma till ny påföljd om det i domen vid straffmätning eller val av påföljd särskilt beaktats om den tilltalade till följd av brottet kan komma att drabbas av avskedande eller uppsägning från arbetsanställning och detta antagande har visat sig felaktigt (38 kap. 2 a § BrB). Ytterligare exempel är att böter som inte betalas i vissa fall kan förvandlas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader (25 kap. 8 § andra stycket BrB och 15 § bötesverkställighetslagen [1979:189]).

Om rätten överlämnat någon till vård enligt 31 kap. 2 § eller 32 kap. 1 § BrB och vården av viss anledning inte kommer till stånd kan påföljden undanröjas och ny påföljd bestämmas (32 kap. 4 § första och andra styckena och 38 kap. 2 § BrB).

4.5 Bestämmelser om resning och unga lagöverträdare i andra länder

I enlighet med våra direktiv ska vi i lämplig omfattning undersöka hur regleringen i förekommande fall ser ut i andra med Sverige jämförbara länder.

De tillfrågade länderna har i varierande omfattning särskilda bestämmelser om påföljdsbestämning för unga lagöverträdare. De har också bestämmelser om resning. Möjligheterna till resning i de tillfrågade länderna är generellt mer begränsade till nackdel för den tilltalade än till fördel för den tilltalade.

Redogörelsen för nedanstående länders bestämmelser om resning bygger på svar på frågor som har ställts till respektive lands

Justitiedepartement, se bilaga 2, och omfattar endast de bestämmelser vi ansett vara de mest relevanta för frågorna i denna promemoria.

4.5.1 Danmark

Resning (genoptagelse) till fördel för den tilltalade kan bl.a. beviljas om det läggs fram nya uppgifter och det kan antas att dessa, om de åberopats, kunde ha lett till att den tilltalade frikänts eller att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse. (retsplejeloven § 977).

Resning till nackdel för den tilltalade kan bl.a. beviljas när det till följd av nya bevis kan antas att den tilltalade begått brottet eller gjort sig skyldig till ett väsentligt grövre brott än det han eller hon dömts för (§ 976). Det finns inga särskilda regler om beviljande av resning till nackdel för den tilltalade vid nya uppgifter om den tilltalades ålder som hade lett till att den tilltalade hade dömts till ett strängare straff om uppgifterna åberopats under rättegången.

Frågor om resning prövas av en särskild domstol, den Særlige Klageret.

4.5.2 Finland

De grundläggande bestämmelserna om resning (återbrytning av dom) har stora likheter med de svenska reglerna.

Aktuella resningsbestämmelser till fördel respektive nackdel för den tilltalade på grund av nya omständigheter eller bevis förutsätter att en mildare straffbestämmelse respektive ett väsentligt strängare straffstadgande borde tillämpas på brottet (31 kap. 8 och 9 §§ rättegångsbalken). Resning till nackdel för den tilltalade förutsätter bl.a. att det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än två år.

Det finns inga särskilda processregler för unga lagöverträdare i resningsförfarandet. Resningsärenden prövas av domstol.

4.5.3 Norge

Det är i vissa fall möjligt att bevilja resning (gjenåpning) om det enbart är påföljden som kan behöva ändras. Resning till fördel för den tilltalade får beviljas om en ny omständighet eller nytt bevis kan antas leda till tillämpning av en mildare straffbestämmelse eller en väsentligt mildare rättsföljd (§ 391 nr. 3 straffeprocessloven). Straff är en sådan rättsföljd.

Däremot förutsätter resning till nackdel för den tilltalade i motsvarande situation att det kan antas att den tilltalade är skyldig till brottet eller ett väsentligt grövre brott än det han är dömd för (§ 393 stycke 1 nr. 2). Nya uppgifter om ålder som enbart har betydelse för påföljdsbestämningen torde därför enligt uppgift från norska Justis- og beredskapsdepartementet inte möjliggöra resning till nackdel för den tilltalade. Däremot kan resning till nackdel för den tilltalade för ändring av påföljden vara möjlig om t.ex. domen bygger på ett vittnes osanna uppgift eller en falsk skriftlig handling. Som huvudregel krävs för resning till nackdel för den tilltalade att det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än tre år.

Det finns inga särskilda förfaranderegler för unga lagöverträdare i resningsförfarandet. Däremot finns det en allmän regel om att frågan om resning ska handläggas och avgöras utan dröjsmål (§ 398 straffeprocessloven).

Sedan år 2004 avgörs frågan om resning kan beviljas i brottmål av en kommission, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (Gjenopptakelseskommisjonen). Kommissionen kan även självständigt vidta utredningsåtgärder.

4.5.4 Tyskland

Resning på grund av nya omständigheter eller bevis får endast beviljas till fördel för den tilltalade.

Enligt praxis kan resning beviljas om någon straffats enligt straffbestämmelser för vuxna, trots att personen var underårig. I rättspraxis och rättslitteratur är, enligt tyska Justitiedepartementet, den rådande meningen att det motsatta också gäller till nackdel för den tilltalade, men enbart i de situationer resning till nackdel är tillåtet, t.ex. vid vittnes osanna uppgift eller en falsk skriftlig handling.

Resningsärenden prövas av domstol.

5 Resning till den tilltalades nackdel bör kunna beviljas i fler fall än i dag

Bedömning: Resning till den tilltalades nackdel beträffande påföljden bör vara möjlig om den tilltalade sannolikt var äldre än vad domstolen funnit och därför borde ha dömts till en väsentligt strängare påföljd.

Skälen för bedömningen

Vårt uppdrag

Det är vårt uppdrag att ta ställning till om resningsbestämmelserna bör ändras så att det blir möjligt att bevilja resning till nackdel för en tilltalad när det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som visar att han eller hon är äldre än vad domstolarna har utgått ifrån. Det ska enligt uppdraget särskilt analyseras om det finns behov att ändra bestämmelserna om resning när rätten har funnit att en tilltalad var under 18 år respektive under 21 år, men det senare framkommer att han eller hon var över 18 år respektive över 21 år. Utgångspunkten bör enligt uppdraget vara att det inte ska vara lättare att bevilja resning till nackdel för den tilltalade på grund av nya uppgifter om ålder än på grund av andra omständigheter. Det sägs i uppdraget också att resning ska vara förbehållet de allvarligare brotten där det felaktiga antagandet beträffande den tilltalades ålder har lett till ett stötande resultat.

Utgångspunkter för våra överväganden

Straff ska, enligt 29 kap. 1 § BrB, bestämmas med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning. Det finns dock naturligtvis ett utrymme för domstolen att göra en bedömning utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Detta gäller också i mål med unga lagöverträdare. I dessa mål medför dock BrB:s bestämmelser om påföljdsval och straffmätning, tillsammans med Högsta domstolens praxis, relativt tydliga anvisningar till domstolarna om hur påföljden bör bestämmas med hänsyn till den tilltalades ålder utifrån det straffvärde för brottet som domstolen konstaterat.

Bestämmelserna om resning har i stort sett stått oförändrade sedan deras tillkomst år 1939. Resning är ett extraordinärt rättsmedel och är tänkt att tillämpas endast i undantagsfall. I förarbetena sägs att det inte finns skäl att tillåta resning på grund av nya omständigheter eller bevis, som endast kan påverka straffmätningen inom den för brottet gällande strafflatituden (NJA II 1940 s. 169 f.). Vid tiden för bestämmelsernas tillkomst fanns dock inte det utvecklade system som idag gäller vid påföljdsval och straffmätning för unga lagöverträdare. Lagstiftaren hade därför inte anledning att närmare överväga behovet av en särreglering beträffande dessa i fråga om resning.

Det ligger enligt vår mening inte i uppdraget att ompröva grunderna för resningsregleringen så som de formulerats i det refererade förarbetsuttalandet. Mot bakgrund av framväxten av det särskilda regelsystem för påföljdsval och straffmätning som rör unga lagöverträdare finns det dock ett utrymme att göra de överväganden som uppdraget kräver utan att på ett avgörande sätt frångå de utgångspunkter som ligger till grund för resningsinstitutet. Tvärtom är det vår bedömning att skälen för en utökad möjlighet till resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder väl passar in bland de grundtankar som resningsregleringen baseras på.

Som nämns i avsnitt 4.3 finns flera möjligheter att ompröva påföljden utan ett resningsförfarande (jfr 30 kap. 9 § andra stycket RB). Dessa situationer skiljer sig dock generellt från fallet att det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder som skulle ha påverkat påföljden om de varit kända för domstolen vid tiden för

domen. För de senare fallen anser vi resningsinstitutet vara det lämpliga rättsmedlet i och för sig, vilket också är utgångspunkten bakom vårt uppdrag. Vi överväger därför inte några andra sätt att i efterhand ändra påföljden än resning.

Det är i vissa fall svårt att fastställa den tilltalades ålder under brottsutredningen

Den tilltalades rätta ålder är i regel känd för domstolarna när målet avgörs. Samhällsutvecklingen har emellertid inneburit ett ökat antal misstänkta och tilltalade som saknar tillförlitliga id-handlingar med osäkerhet om deras rätta ålder som följd. Det är dock svårt att säga något exakt om omfattning av detta problem. Det kan nämnas att det under andra halvåret 2017 gjordes 21 medicinska åldersbedömningar på personer misstänkta för brott (Rättsmedicinalverkets årsredovisning 2017, s. 51). Medicinska åldersbedömningar kan dock inte med exakthet fastställa en individs ålder. De brottsutredande myndigheterna kan i dessa fall behöva inhämta kompletterande utredning om den misstänktes ålder t.ex. via Interpol. Det tar dock i regel lång tid innan svar kommer och det är inte alltid som säkra uppgifter kan inhämtas på detta sätt.

Det kan ofta finnas krav på att brottsutredningen bedrivs med skyndsamhet med anledning av dels den misstänktes låga ålder, dels förekomst av personella tvångsmedel, varför svar från exempelvis Interpol inte kan avvaktas hur länge som helst. Mot denna bakgrund kan det ofta vara så att efterfrågade uppgifter inte finns tillgängliga när målet prövas i domstol under den ordinarie rättegången. Den osäkerhet i fråga om den tilltalades rätta ålder som alltså kan finnas innebär en risk för att påföljden bestäms utifrån felaktiga antaganden om den tilltalades ålder, något som kan få stor påverkan på påföljdens stränghet.

Stötande fall måste kunna rättas till

I förarbetena till bestämmelsen om resning till nackdel för den tilltalade sägs att den tilltalades skuld bör bli föremål för en ny rättegång om en avgjord sak endast när starka samhälleliga skäl görs gällande (NJA II 1940 s. 159). Detta har i rättslitteraturen

uttryckts som att det skulle vara alltför stötande för den allmänna rättskänslan om det generellt vore uteslutet att få resning till nackdel för den tilltalade i verkligt grova fall (Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016 s. 192 f. samt Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. 2008 s. 185).

Som nämnts innebär de särskilda reglerna om straffmätning och påföljdsval för unga lagöverträdare att den tilltalades ålder i vissa fall kan ha en stor påverkan på hur sträng påföljden blir i förhållande till brottets straffvärde. Omständigheterna i Högsta domstolens avgörande NJA 2016 s. 851 är en bra illustration på det. I målet hade hovrätten vid påföljdsbestämningen funnit att den tilltalade var 16 år vid brottet och, utifrån ett bedömt straffvärde för gärningen på minst fyra och ett halvt års fängelse, bestämt påföljden till sluten ungdomsvård 9 månader. Efter att domen fått laga kraft framkom uppgifter om att den tilltalade var 20 år vid brottet. Med utgångspunkt i gärningens bedömda straffvärde och att den tilltalade var 20 år vid brottet är det vår bedömning att påföljden sannolikt skulle ha blivit väsentligt strängare, såväl ifråga om påföljdsval som straffmätning, än den som dömdes ut i målet. Högsta domstolen har konstaterat att resning enligt nuvarande regler inte är möjlig i en sådan situation.

Enligt vår mening utgör den situation som var föremål för HD:s prövning i NJA 2016 s. 851 ett bra exempel på fall där konsekvensen av dagens reglering kan upplevas som stötande. Det är helt enkelt inte rimligt att en så stor skillnad mellan den utdömda påföljden och det straff som borde ha dömts ut ska bli bestående. Det är enligt vår mening av avgörande betydelse för allmänhetens förtroende för rättsväsendets förmåga att lagföra brott att ett sådant missförhållande kan rättas till i efterhand. Det är därför vår bedömning att reglerna om resning redan av detta skäl bör ändras för att möjliggöra resning i sådana fall.

Vi kan också se andra skäl till varför resning bör vara möjlig när den tilltalade sannolikt var äldre än vad domstolen funnit och detta borde ha medfört att en väsentligt strängare påföljd dömts ut. Vi redogör för dem nedan.

Legitimiteten i påföljdssystemet för unga lagöverträdare kan annars försvagas

En grundtanke bakom bestämmelserna om straffmätning och påföljdsväl i 29 och 30 kap. BrB är att de ska främja förutsebarhet och enhetlighet i straffrättskipningen (prop. 1987/88:120 s. 39 ff.). Lika fall ska behandlas lika.

Som vi redogjort för ovan har åldern ofta en avgörande betydelse vid påföljdsbestämningen. Lagstiftaren har valt att särbehandla unga lagöverträdare i bl.a. påföljdshänseende. För att legitimiteten för detta regelsystem ska bestå är det naturligtvis viktigt att domstolen har rätt uppgifter om den tilltalades ålder. Annars kan det i förlängningen innebära att systemet med särskilda bestämmelser om straffmätning och påföljdsväl för unga lagöverträdare förlorar i legitimitet. Även av detta skäl är det enligt vår mening motiverat att i efterhand kunna pröva påföljden på nytt om nya uppgifter om den tilltalades ålder medför att påföljden sannolikt borde ha blivit väsentligt strängare.

Negativa praktiska konsekvenser av fel påföljdsväl

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § första stycket BrB). Rätten ska vid sådana förhållanden i stället bestämma påföljden till slutet ungdomsvård (32 kap. 5 § första stycket BrB). Det sistnämnda gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet finns särskilda skäl mot det (nämnda bestämmelse andra meningen).

Om domstolen felaktigt utgått från att den tilltalade är yngre än vad han eller hon egentligen är kan det få negativa konsekvenser för ungdomsvården eftersom en vuxen person kan få avtjäna straff tillsammans med ungdomar. Det kan vara direkt olämpligt att placera unga vuxna tillsammans med tonåringar. Även negativa praktiska konsekvenser av fel påföljdsväl talar således för en ny resningsgrund.

Är en utvidgning av resningsbestämmelsen förenlig med Europakonventionen och barnkonventionen?

Enligt vårt uppdrag ska vi i vårt arbete beakta det skydd som följer av den Europeiska konventionen d. 4 nov 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). När det gäller personer under 18 år ska även FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)¹ beaktas. Europakonventionen gäller sedan år 1995 som svensk lag. Regeringen föreslår i prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter att barnkonventionen ska gälla som svensk lag från den 1 januari 2020.

Det finns i det här sammanhanget anledning att lyfta fram det följande. Principen *ne bis in idem*, att ingen får lagföras två gånger för samma brott, garanteras i artikel 4.1 i tilläggsprotokoll 7 till Europakonventionen (d. 22 nov. 1984). Där anges att ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat. I artikel 4.2 anges att bestämmelsen i 4.1 inte ska utgöra hinder mot att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten, om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter eller om ett grovt fel har begåtts i det tidigare rättegångsförfarandet, vilket kan ha påverkat utgången i målet. Tilläggsprotokollet förutser således att ett mål kan tas upp på nytt om det föreligger nya eller nyuppdagade omständigheter. Dagens resningsregler anses förenliga med tilläggsprotokollet (prop. 1993/94:117 s. 40 ff). Enligt vår bedömning är även en utökning av resningsgrunderna i enlighet med vad vi föreslår i denna promemoria förenlig med tilläggsprotokollet.

Barnkonventionen innehåller inga bestämmelser om *ne bis in idem*. Det kan nämnas att barnkonventionen föreskriver att varje frihetsberövat barn ska hållas åtskilt från vuxna (artikel 37 c). Enligt vår bedömning är en förändring av resningsreglerna i enlighet med vad vi föreslår i denna promemoria förenlig med barnkonventionen.

---

¹ FN:s konvention om barnets rättigheter, antogs den 20 november 1989.

6 En ny resningsgrund till nackdel för den tilltalade

6.1 Utformningen av en ny bestämmelse

Förslag: Resning till den tilltalades nackdel får beviljas om domstolen funnit att den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år och en omständighet eller ett bevis, som inte tidigare har lagts fram, åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd.

Samma förutsättningar i övrigt ska gälla som för resning till den tilltalades nackdel enligt den nuvarande bestämmelsen om resning vid nya omständigheter eller bevis. Det ska således krävas att det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Sökanden ska också göra sannolikt att han eller hon inte kunnat åberopa den nya omständigheten eller beviset under rättegången eller annars haft giltig ursäkt för att inte göra det. Ansökan om resning ska vidare göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökan grundas på.

Skälen för förslaget

Utgångspunkter

Vi anser det vara en naturlig utgångspunkt att en möjlighet till resning avseende påföljdsfrågan bör avgränsas till de fall där domstolen tillämpat de särskilda bestämmelserna om påföljdsbestämning för unga lagöverträdare. Detta får också sägas vara utgångspunkten i utredningsuppdraget. Den resningsgrund som vi

föreslår bör därför vara förbehållen de fall då domstolen funnit att den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år. Detta bör framgå av lagtexten. Eftersom det anges i domslutet om domstolen tillämpat 29 kap. 7 § första stycket BrB blir det också lätt att i efterhand fastställa om domstolen ansett att de särskilda reglerna för påföljdsbestämning för unga lagöverträdare varit tillämplig (se DVFS 2017:5, bilagan, avsnitt J).

Reglerna om resning har varit oförändrade under lång tid. De är väl inarbetade och har en tydlig systematik. Det finns dessutom flera sakliga likheter mellan situationen att det framkommer nya omständigheter eller bevis som får påföljdsbestämningen att framstå som felaktig, och som är föremål för våra överväganden, och situationen att nya omständigheter eller bevis gör att bedömningen i skuldfrågan framstår som oriktig, och som är grund för resning redan idag. När nu en ny resningsgrund föreslås är det därför naturligt att den fogas in i bestämmelsen om resning till nackdel för den tilltalade och att, så långt som det är möjligt, de uttryck och begrepp som redan används där kommer till användning i den av oss föreslagna bestämmelsen. Bestämmelsen i 58 kap. 3 § första stycket 2 RB bör därför utgöra en förebild.

Det finns enligt vår bedömning inget principiellt skäl till att ställa vare sig högre eller lägre krav för att resning på grund av nya uppgifter om ålder ska kunna beviljas än nuvarande krav beträffande resning i skuldfrågan.

Det ska krävas nya uppgifter om den tilltalades ålder

Det som den nya resningsgrunden avser att fånga upp, men också bör vara begränsad till, är att det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder. För att bestämmelsen ska vara tillämplig bör det krävas att det åberopas en ny uppgift om att den tilltalade är äldre än vad domstolen funnit i den ordinarie rättegången. Detta förhållande bör i lagtexten formuleras så att framläggandet av den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad domstolen funnit. I denna del uppställs inget krav t.ex. på att skillnaden i ålder ska vara betydande eller att en annan påföljdsvalsregel skulle ha tillämpats.

Sökanden ska inte heller kunna vänta mer än ett år med att göra resningsansökan efter det att han eller hon fick kännedom om den nya omständigheten eller beviset (jfr 58 kap. 4 § RB).

Det finns olika sätt att beskriva hur domstolen förhållit sig i frågan om den tilltalades ålder. Enligt vår mening måste domstolen alltid göra en bedömning i åldersfrågan i de fall åldern har betydelse för påföljdsbestämningen. Vi har därför valt att i lagtexten uttrycka det som att domstolen "funnit" att den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år i stället för att domstolen "utgått från" detta, som är ett alternativ vi övervägt (se ingressen i NJA 2016 s. 851).

En väsentligt strängare påföljd skulle ha dömts ut

Enligt vårt uppdrag ska resning vid nya uppgifter om ålder vara förbehållet de allvarligare brotten där det felaktiga antagandet beträffande den tilltalades ålder har lett till ett stötande resultat. Resning till nackdel för en tilltalad bör således, enligt uppdraget, inte vara möjligt i de fall då den nya uppgiften om åldern endast innebär att den tilltalade skulle ha dömts till ytterligare några timmars ungdomstjänst, eller liknande mindre förändringar av påföljden.

Det är alltså viktigt att en ny resningsgrund får en tydlig och ändamålsenlig avgränsning. Uppdragets utgångspunkt stämmer väl med vår bedömning att det behövs en ny resningsgrund för att undvika att vissa situationer som kan urholka förtroendet för rättssystemet blir bestående. Enligt vår mening bör det därför krävas en väsentlig skillnad i fråga om stränghet, mellan den påföljd som dömdes ut och den påföljd som sannolikt hade dömts ut, om den tilltalades riktiga ålder varit känd för domstolen.

Ett förhållandevis enkelt sätt att åstadkomma det som nu åsyftas vore att utgå från om den nya uppgiften om ålder skulle ha inneburit en annan tillämpning av påföljdsvalsregeln i 30 kap. 5 § BrB (jfr t.ex. NJA 1989 s. 622 som dock gällde resning till den tilltalades fördel). Skäl för resning till nackdel för den tilltalade skulle i så fall exempelvis finnas om domstolen vid påföljdsbestämningen funnit att den tilltalade vid brottet var under 18 år respektive över 18 men under 21 år och det senare visar sig att den

tilltalade var över 18 respektive 21 år, och att domstolen avstått från att bestämma påföljden till fängelse (alternativt slutna ungdomsvård) eftersom synnerliga respektive särskilda skäl för fängelse inte konstaterats föreligga men sannolikt skulle ha gjort det om den rätta åldern varit känd.

En på så sätt formulerad regel skulle förmodligen fånga upp majoriteten av de fall där en felaktig uppgift om den tilltalades ålder medfört en väsentlig skillnad i påföljdshänseende. En sådan regel skulle också vara relativt enkel att tillämpa och skulle därmed ha fördelar i fråga om förutsebarhet. Samtidigt skulle den kunna innebära oönskade tröskeeffekter. Resning skulle exempelvis, om övriga rekvisit är uppfyllda, vara möjligt om den korrekta åldern var 18 år, och inte 17 år, men inte om den riktiga åldern var 17 år istället för 15 år. En sådan reglering skulle därför stämma mindre väl överens med den glidande skala enligt vilken straffreduktion för unga lagöverträdare bör göras. De synnerliga skäl som krävs för att döma en tilltalad som begått brott före 18 års ålder till fängelse är exempelvis mycket starkare för en 15-åring än för en 17-åring (se Borgeke och Heidenborg, Att bestämma påföljd för brott, 3 uppl. 2016, s. 337 f.). Det är inte heller alltid säkert att det innebär en väsentlig påverkan på påföljdens stränghet om den tilltalades bedömda ålder ändras från exempelvis 17 år till 18 år.

Det sagda leder oss till slutsatsen att den nya resningsgrunden till sin ordalydelse inte bör knytas till huruvida regeln i 30 kap. 5 § BrB tillämpats av domstolen. Regeln behöver ge tillräckligt utrymme åt de hänsynstaganden som bestämmelsen om den generella straffmättningsreduktionen i 29 kap. 7 § BrB ger uttryck för.

Vi anser därför att bestämmelsen bör ta sin utgångspunkt i att den nya uppgiften om ålder sannolikt skulle ha medfört att den tilltalade dömts till en väsentligt strängare påföljd, och att det i lagtexten inte bör uppställas något krav på att en viss bestämmelse skulle ha getts en annorlunda tillämpning. På så sätt blir det också tydligt att det är just den nya uppgiften om ålder, och inte andra straffvärde- respektive straffmättningspåverkande omständigheter som också kan föreligga i resningsärendet, som utgör grund för resning (jfr NJA II 1940 s. 169 f.). Med hänsyn till det väl utvecklade system som idag finns för påföljdsval och straffmätning utifrån den tilltalades ålder, satt i relation till brottets straffvärde,

uppfyller en sådan regel de krav på förutsebarhet som kan krävas för en reglering om resning. Samtidigt undviks också de oönskade tröskeeffekter som beskrivits ovan och en sådan bestämning av skillnad i påföljdsbestämningen får även anses vara mer förenlig med utgångspunkten att det ska vara fråga om en väsentlig påverkan på utgången.

En lagteknisk fråga

När det gäller den närmare utformningen av lagtexten har vi övervägt att som förebild använda 51 kap. 25 § RB (förbudet mot reformatio in pejus), där det talas om en ”brottspåföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade”. Uttrycket omfattar både påföljdsval och straffmätning. Som vi redan konstaterat ska dock inte varje förändring i skärpande riktning kunna vara grund för resning, varför vi föreslår att bestämmelsen ska innehålla ett väsentlighetsrekvisit. Med den utgångspunkten skulle det i 51 kap. 25 § använda uttrycket bli språkligt alltför omständligt, eftersom väsentlighetsrekvisitet måste relatera till både ”svårare” och ”mer ingripande”. Vi har istället valt att använda uttrycket ”väsentligt strängare påföljd”. Med det avses både väsentligt svårare och väsentligt mer ingripande påföljd. Uttrycket omfattar således både påföljdsval och straffmätning på samma sätt bestämmelsen i 51 kap. 25 §.

Som framgår av våra lagförslag har vi också valt att språkligt modernisera bestämmelsen i 51 kap. 25 § bl.a. genom att ersätta ”brottspåföljd” med enbart ”påföljd”. Någon saklig förändring är inte avsedd.

Väsentlighetskravet

Ordet ”väsentligt” förekommer redan i bestämmelsen om resning på grund av nya omständigheter eller bevis som, om de lagts fram i rättegången, sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats (58 kap. 3 § första stycket 2 RB). Det finns ingen tydlig linje i refererad praxis om vad som är en väsentligt strängare straffbestämmelse. Det kan noteras att

resning beviljats när straffskalornas straffmaximum hade en skillnad på två år (NJA 1966 s. 12). Avgörandet har dock kritiserats eftersom det faktum att straffskalornas minimum i fallet var lika förmodligen inneburit en faktisk skillnad på endast en eller ett par månaders fängelse, vilket inte var direkt stötande enligt författaren (Ekelöf, Festskrift till Ivar Agge, 1970, s. 102 ff.).

Vid bedömning av vad som ska anses utgöra en väsentligt strängare påföljd enligt vårt förslag ska en allsidig bedömning göras av samtliga relevanta omständigheter. Någon ledning bör inte hämtas från ovan nämnda rättsfall. Inte heller är det i alla situationer lämpligt att uppställa exempelvis en i procent beräknad miniminivå för hur mycket längre t.ex. ett fängelsestraff bör vara än det som ursprungligen dömdes ut för att väsentlighetskravet ska vara uppfyllt. Med hänsyn till att resningsgrunden är avsedd att tillämpas endast på de allvarigare fallen bör fall där den utdömda påföljden ligger på en eller ett par månaders fängelse inte vara tillräckligt allvarliga för att vara grund för resning även om den nya påföljden skulle bli en hundraprocentig ökning av den ursprungliga.

Vidare är det inte avsett att resning ska kunna beviljas om den nya påföljden sannolikt skulle bli böter eller villkorlig dom respektive skyddstillsyn, oavsett om dessa förenas med samhällstjänst eller, i fråga om skyddstillsyn, fängelse. Det bör inte heller vara tillräckligt om den tilltalade dömts till någon av de nämnda påföljderna och den nya påföljden sannolikt skulle bli exempelvis några månaders fängelse.

Som exempel på fall där väsentlighetskravet bör anses vara uppfyllt kan nämnas det fall som var aktuellt i NJA 2016 s. 851 och som vi tidigare redogjort för. Vi anser också att väsentlighetskravet bör anses vara uppfyllt när påföljden ursprungligen bestämts till en påföljd i frihet, även i föreningen med ett fängelsestraff (jfr 28 kap. 3 § BrB), men där nya uppgifter om den tilltalades ålder sannolikt skulle ha lett till att han eller hon hade dömts till ett frihetsstraff som uppgår till eller överstiger ett år.

Vid bestämmande av påföljd kan det i vissa fall bli aktuellt att väga in t.ex. om det som den tilltalade redan avtjänat bör räknas av från ett fängelsestraff. Även andra omständigheter som kan påverka straffmätningen i sänkande riktning kan finnas. Det kan således tänkas situationer där den nya uppgiften om ålder medför att

väsentlighetskravet är uppfyllt i och för sig, men där andra hänsynstaganden medför att den faktiska påföljd som sannolikt skulle dömas ut inte kan anses som väsentligt strängare. Mot bakgrund av skälen för vårt förslag, nämligen att en felaktig uppgift om ålder lett till ett stötande resultat i fråga om påföljdsbestämningen, är det vår uppfattning att resningsdomstolen inte ska göra någon prognos om huruvida den framtida påföljden kan påverkas av t.ex. att viss tid ska avräknas från ett fängelsestraff på grund av tidigare verkställighet eller andra liknande omständigheter. På motsvarande sätt ska resningsdomstolen inte heller beakta nya omständigheter som kan påverka straffmätningen i skärpande riktning.

För brottet bör vara föreskrivet fängelse i mer än ett år

För resning till nackdel för den tilltalade på grund av brottsligt förfarande, tjänsteförseelse eller falsk bevisning finns inget krav på brottets allvar (58 kap. 3 § första stycket 1 RB). I ett sådant fall kan alltså resning beviljas oavsett brottets straffskala och till och med vid rena bötesbrott. När det gäller resning till följd av nya omständigheter eller bevis i skuldfrågan finns däremot ett krav på att det för brottet ska vara föreskrivet fängelse i mer än ett år (58 kap. 3 § första stycket 2 RB).

Vår utgångspunkt är att resning med tillämpning av den av oss föreslagna bestämmelsen bör vara förbehållen endast de allvarligare brotten. Vi har därför övervägt om det bör uppställas ett krav på en strängare straffskala, möjligen också med ett visst minimistraff, än vad som gäller enligt 58 kap. 3 § första stycket 2.

När bestämmelsen om resning på grund av nya omständigheter eller bevis i skuldfrågan tillkom år 1939 krävdes att det för brottet föreskrevs straffarbete. När straffarbete togs bort som påföljd i samband med tillkomsten av BrB infördes i stället den nu gällande ettårsgränsen i resningsbestämmelsen.

Att det för brottet ska vara föreskrivet fängelse i över ett år är inte ett särskilt högt ställt krav. Det innebär bl.a. att resning till den tilltalades nackdel är möjlig vid vissa brott som även har böter i straffskalan, exempelvis olaga tvång (4 kap. 4 § BrB), ocker (9 kap. 5 § BrB) och trolöshet mot huvudman (10 kap. 5 § BrB). Detta

taler för att den av oss föreslagna resningsgrunden bör kräva en strängare straffskala. Samtidigt bör det krävas starka sakliga skäl för att ha olika avgränsningar i två snarlika bestämmelser. Ett skäl för att välja ettårsgränsen är att det innebär att resning är möjlig även i fall där den tilltalade dömts för mindre allvarliga brott men som begåtts i ett stort antal, exempelvis en serie stölder, vilka sammantaget kan ha ett betydande straffvärde (jfr dock begränsningsregeln i 26 kap. 2 § BrB). Att föreskriva ett ministraff skulle också utesluta de osjälvständiga brottsformerna, som försök eller förberedelse till brott (23 kap. 1 och 2 §§ BrB), vilket vore olämpligt.

Mot denna bakgrund är vår bedömning att det även för den av oss föreslagna regeln bör föreskrivas att resning får beviljas endast för brott för vilket är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

Giltig ursäkt

Enligt 58 kap. 3 § andra stycket får resning enligt 58 kap. 3 § första stycket 2 beviljas endast om parten gör sannolikt att han eller hon inte kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången eller om han eller hon annars haft giltig ursäkt att inte göra det. Grunden för bestämmelsen är att resningsreglerna bygger på uppfattningen att omständigheter och bevis om möjligt ska åberopas under den ordinarie processen (NJA II 1943 s. 727 och 730, se även Welamson, Om brottmålsdomens rättskraft, 1949, s. 144 f.). Vi anser att kravet på giltig ursäkt ska gälla även för den av oss föreslagna resningsgrunden. Detta kan föranleda vissa följdfrågor som vi kommenterar närmare nedan.

Till skillnad från utredningen i skuldfrågan, där åklagaren har bevisbördan, är det rätten som generellt är ansvarig för utredningen av den tilltalades personliga förhållanden, till vilka åldern får räknas. Samtidigt har åklagaren och den tilltalade ett ansvar för att rättens beslutsunderlag är tillräckligt när frågor som gäller påföljdsbestämningen ska avgöras (NJA 2016 s. 719 p. 18).

Bestämmelsen om giltig ursäkt i resningsbestämmelsen är uppställd som ett skydd för den tilltalade. Det bör vid tillämpningen av den av oss föreslagna resningsgrunden inte ställas lägre krav än vid nya omständigheter eller bevis i skuldfrågan. Att

åklagaren, eller en målsägande, inte kan anses ha någon formell bevisbörda för uppgifter om den tilltalades ålder ser vi inte som ett hinder mot att uppställa ett krav på giltig ursäkt i fråga om den nya resningsgrunden. Åklagaren, eller en målsägande, måste alltså göra sannolikt att han eller hon inte kunnat åberopa den nya uppgiften om ålder i rättegången eller annars haft en giltig ursäkt att inte göra det. För att förtydliga att det är resningssökanden som ska uppfylla kravet på giltig ursäkt bör ”parten” ersättas med ”sökanden” i lagtexten.

Åklagaren kan alltså inte med hänvisning till att han eller hon inte haft någon formell bevisbörda anses ha giltig ursäkt för att inte ha vidtagit relevanta utredningsåtgärder eller för att inte ha lagt fram tillgänglig utredning om den tilltalades ålder under rättegången. Bedömningen av om kravet på giltig ursäkt är uppfyllt måste i stället utgå från vad som hade kunnat åberopas under rättegången och med hänsyn till vilka utredningsåtgärder som borde ha vidtagits (jfr t.ex. NJA 2013 s. 931). Om utredningen om den tilltalades ålder fanns tillgänglig för åklagaren under rättegången bör åklagaren således normalt inte anses ha giltig ursäkt för att inte ha lagt fram den då.

Som framgår av avsnitt 11.1 har även en målsägande möjlighet att ansöka om resning. Bedömningen av om en målsägande haft giltig ursäkt får göras bl.a. med hänsyn till vilka faktiska utredningsmöjligheter som stått målsäganden till buds under den ordinarie rättegången.

6.2 Möjligheterna till resning begränsas inte av att påföljden har verkställts

Bedömning: Det bör inte finnas någon begränsning i möjligheten att bevilja resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder trots att den utdömda påföljden helt har verkställts.

Skälen för bedömningen: Det finns enligt de nuvarande reglerna om resning till nackdel för den tilltalade inga formella begränsningar att bevilja resning med hänsyn till att en utdömd påföljd har verkställts. I stället utgör tidsfristen på ett år från att

sökanden fick kännedom om omständigheten eller beviset och kravet på giltig ursäkt de främsta garanterna för att inte det ska gå för lång tid innan målet tas upp på nytt. Vi föreslår i avsnitt 6.1 att dessa förutsättningar ska gälla även för resning på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder. Den tilltalade hamnar således varken i en bättre eller sämre situation vid tillämpningen av den nya resningsgrunden jämfört med vad som gäller enligt nuvarande resningsbestämmelser. Den av oss föreslagna bestämmelsen är också, i likhet med övriga bestämmelser om resning, s.k. fakultativ.

Vi anser mot den bakgrunden att det inte bör föreslås någon särskild begränsning av möjligheten att bevilja resning på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder med hänsyn till att en utdömd påföljd har verkställts.

7 Resning när den tilltalade bedömts vara under 15 år

Bedömning: Om åtalet har ogillats på grund av att det inte är klarlagt att den tilltalade fyllt 15 år vid brottet, och det kommer fram att den tilltalade hade fyllt 15 år vid brottet, är resning möjlig enligt nuvarande regler. Något behov av förtydligande lagstiftning finns inte.

Skälen för bedömningen: Vi ska enligt vårt uppdrag analysera och ta ställning till om det finns behov av att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer uppgifter om att han eller hon var över 15 år. Det uttalas i uppdraget att straffmyndighetsregeln i brottsbalken är utformad på så sätt att den tilltalade inte ska dömas till påföljd, vilket kan tas till intäkt för att åldern enbart har betydelse för påföljden och att resning därför inte kan beviljas. Det konstateras i uppdraget att frågan inte har prövats.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 15 år får inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § BrB). I rättslitteraturen uttalas att straffmyndighetsåldern är en straffbarhetsbetingelse, dvs. ett villkor för att den som har begått ett brott ska kunna bestraffas för detta (se Asp, Ulväng och Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl. 2013, s. 67 f. och Leijonhufvud, Wennerberg och Ågren, *Straffansvar*, 9 uppl. 2015, s. 117). Omröstningsreglerna är utformade så att straffbarhetsfrågan ska prövas inom ramen för rättens bedömning av skuldfrågan (jfr prop. 1988/89:2 s. 18). HD har uttalat att beviskravet för att den tilltalade fyllt 15 år vid brottet är att det förhållandet ska vara klarlagt (NJA 2016 s. 719 p. 22).

I praxis har bestämmelsen i 1 kap. 6 § BrB tillämpats så att åtalet har ogillats om straffbarhetsförutsättningen inte ansetts uppfylld (se t.ex. RH 2016:11, jfr också NJA 1998 s. 693). Bestämmelsens lydelse om påföljd är snarlik den i bestämmelsen om åtalspreskription i 35 kap. 1 §. Även i dessa fall ogillas åtalet om domstolen finner att brottet preskriberats (Berggren m.fl. Brottsbalken m.m. (10 nov. 2017, Zeteo) Kommentaren till 35 kap., ingressen). Enligt vår bedömning är den gällande uppfattningen att domslutet, om rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen, är att åtalet ogillas. En annan sak är att domslutets konkreta utformning kan påverkas av vad det vid varje tid använda verksamhetsstödet förutser. När åtal ogillas anges i dagsläget att den tilltalade frikänns från ett eller flera åtal.

Det är i princip domslutet som är avgörande för om en dom kan överklagas eller inte, inte hur slutet motiverats (se t.ex. 1998 års avgörande). Detta är en följd av grundsatsen att domskäl inte vinner rättskraft. Även för frågan om huruvida resning kan beviljas är i princip domslutet avgörande (NJA 1980 s. 179).

Resning får beviljas till nackdel för den tilltalade om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon omständighet eller bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till bl.a. att den tilltalade dömts för brottet (58 kap. 3 § första stycket 2 RB).

Resningsbestämmelsens ordalydelse omfattar således fall där åtalet ogillats enbart på den grunden att det inte är klarlagt att den tilltalade fyllt 15 år vid brottet, men att det sedan kommer fram nya omständigheter eller bevis om att den tilltalade uppnått straffbarhetsåldern. Om den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha medfört att den tilltalade dömts för brottet, och även övriga förutsättningar för resning är uppfyllda, är det vår uppfattning att lagtexten medger att resning kan beviljas. Såvitt vi har kunnat finna har emellertid inte denna bedömning bekräftats av HD eller i någon annan refererad praxis. Vi kan dock inte se några principiella skäl, vare sig mot bakgrund av de principer som bär upp resningsinstitutet eller i övrigt, till varför bestämmelsen inte skulle kunna medge resning i dessa fall. Inte heller vad HD har uttalat i avgörandet NJA 2016 s. 851 om att tillämpningen av bestämmelsen

om resning till den tilltalades nackdel ska vara strikt utgör enligt vår bedömning något hinder mot det.

Om åtalet ogillats för att det inte är klarlagt att den tilltalade uppnått straffmyndighetsåldern kan det förekomma att domstolen inte gjort någon bedömning i skuldfrågan (jfr NJA 1998 s. 693, särskilt justitierådet Gregows tillägg). Detta kan naturligtvis försvåra bedömningen av resningsfrågan, men utgör inte något hinder i och för sig mot att frågan om resning prövas.

Det är sammanfattningsvis vår bedömning att resning till den tilltalades nackdel är möjlig redan med dagens bestämmelser när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen, och därför ogillat åtalet, och det senare framkommer uppgifter om att han eller hon var 15 år eller äldre. Något behov av att förtydliga detta i lagtext finns enligt vår mening inte.

8 En ny resningsgrund till fördel för den tilltalade

8.1 Behovet av en ny resningsgrund

Bedömning: Resning till den tilltalades fördel vid nya uppgifter om ålder är möjlig redan idag. Det är dock oklart om resning kan beviljas i motsvarande utsträckning som resning kan beviljas till den tilltalades nackdel enligt det förslag som vi lämnar. Resning bör inte kunna beviljas i mindre utsträckning till den tilltalades fördel än till dennes nackdel. Lagstiftning behövs således.

Skälen för bedömningen

Resning till den tilltalades fördel vid nya uppgifter om ålder är i viss utsträckning möjligt redan i dag, men rättsläget är i vissa delar oklart

Vi ska enligt vårt uppdrag ta ställning till behovet av att ändra bestämmelserna om resning till den tilltalades fördel när nya uppgifter om ålder har framkommit.

Enligt 58 kap. 2 § första stycket 4 RB får resning beviljas bl.a. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats. Bestämmelsen är enligt sin ordalydelse begränsad till fall där en ny omständighet eller ett nytt bevis skulle påverka utgången i skuldfrågan eller i fråga om hur en viss gärning ska rubriceras. Som vi tidigare redogjort för (se avsnitt 4.2 ovan) finns det dock exempel på att HD har ansett resning möjlig när endast påföljdsfrågan varit

föremål för prövning. HD beviljade t.ex. i NJA 1989 s. 622 resning sedan det konstaterats att domstolen sannolikt hade tillämpat den för den tilltalade gynnsammare påföljdsbestämmelsen i 30 kap. 5 § första stycket BrB om den nya uppgiften om ålder varit känd. Vidare beviljade HD i NJA 1991 s. 186 resning jämlikt grunderna för bestämmelsen när det framkommit att den tilltalade borde ha dömts till rättspsykiatrisk vård istället för fängelse.

Vi har i avsnitt 4.2 också redogjort för Högsta domstolens avgörande i NJA 2002 s. 619. HD uttalade där bl.a. att om en tilltalad dömts med tillämpning av en straffskärpande respektive strafflindrande regel i 29 kap. 2, 3 eller 5 §§ BrB, resning kan beviljas om ny bevisning väcker allvarliga tvivel om att det var riktigt att tillämpa en straffskärpande bestämmelse eller om att en strafflindrande bestämmelse borde ha tillämpats. HD har i ett senare avgörande uttalat att det i vissa situationer kan vara berättigat att till förmån för en tilltalad göra en analogisk tillämpning av resningsbestämmelserna, när det läggs fram nya omständigheter eller bevis, eftersom resningsbestämmelserna i dessa fall ytterst grundas på intresset av att värna individens rätt att inte vara oskyldigt dömd eller för strängt bestraffad (NJA 2016 s. 851 p. 10).

HD har alltså ansett att skälen bakom bestämmelsen om resning till den tilltalades fördel kan motivera en analogisk tillämpning, eller en tillämpning enligt grunderna för bestämmelsen, och har på så sätt utvidgat bestämmelsens tillämpningsområde i förhållande till dess ordalydelse. Vilken ytterligare utvidgning av bestämmelsen som skälen bakom den kan motivera är dock svår att förutsäga. Vi anser oss emellertid med relativt stor säkerhet kunna utgå ifrån att resning till den tilltalades fördel är möjlig om det i efterhand visar sig att påföljdsvalsregeln i 30 kap. 5 § andra stycket BrB sannolikt skulle ha tillämpats, men den tilltalade dömts som en vuxen gärningsman (jfr NJA 1989 s. 622). Vi anser oss också kunna utgå från att resning är möjlig när domstolen i en fällande dom ansett det klarlagt att den tilltalade uppnått straffbarhetsåldern, men det i efterhand framkommer utredning som ger anledning till att ifrågasätta den slutsatsen.

Osäkerheten får dock sägas vara större t.ex. när domstolen inte skulle ha tillämpat någon annan bestämmelse om en ny uppgift om ålder varit känd under rättegången. Så är t.ex. fallet när skillnaden i

ålder är mellan 17 och 15 år respektive 20 och 18 år och där det således inte varit aktuellt t.ex. att på ett annorlunda sätt tillämpa påföljdsvalsreglerna i 30 kap. 5 § BrB. Däremot är den generella straffmättningsbestämmelsen i 29 kap. 7 § första stycket BrB tillämplig även i dessa fall. Här är det alltså fråga om ett bedömningsutrymme inom ramen för en och samma bestämmelse. Det är inte ovanligt, särskilt vid grövre brott, att tillämpningen av 29 kap. 7 § kan få stor betydelse för hur sträng påföljden blir. Frågan om huruvida resning kan beviljas i ett sådant fall har såvitt vi har kunnat se inte prövats av HD, och inte heller i annan refererad praxis. För dessa fall får rättsläget sägas vara oklart.

En ny resningsgrund till fördel för den tilltalade bör införas

Som framgår av avsnitt 6.1 omfattar det förslag som vi lämnar om resning till den tilltalades nackdel vid nya uppgifter om ålder fall som endast rör tillämpningen av 29 kap. 7 § första stycket BrB. Vi anser att rättsläget är oklart om resning kan beviljas till fördel för den tilltalade på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder i sådana situationer. Det vore otillfredsställande om resning till fördel för den tilltalade inte kan beviljas i motsvarande utsträckning som resning till dennes nackdel. Vi lämnar därför ett förslag om resning till den tilltalades fördel vid nya uppgifter om den tilltalades ålder som gör det tydligt att resning ska kunna beviljas även i sådana situationer.

8.2 Utformningen av en ny resningsgrund

Förslag: Resning får beviljas till fördel för den tilltalade om en omständighet eller ett bevis, som inte tidigare har lagts fram, åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd.

Skälen för bedömningen

Utgångspunkter och omfattningen av den nya resningsgrunden

På samma sätt som för vårt förslag om resning till den tilltalades nackdel bör, så långt det är möjligt, förslaget om en ny resningsgrund till den tilltalades fördel fogas in i den befintliga resningsbestämmelsen i 58 kap. 2 § RB och med användande av den systematik och struktur som finns där.

En skillnad mellan de två resningsfallen är att förslaget om resning till den tilltalades fördel behöver omfatta även fall där rätten dömt den tilltalade som en vuxen men det i efterhand kommer fram ny utredning som sannolikt skulle ha lett att han eller hon bedömts var under 21 år. Det är därför inte möjligt att på det sätt som föreslagits beträffande resning till den tilltalades nackdel, i lagtext ange en viss högsta ålder som domstolen utgått ifrån.

På samma sätt som i vårt förslag om resning till den tilltalades nackdel är det den nya uppgiften om ålder som ska ha självständig betydelse för påföljden.

Det förslag till lagtext som vi lämnar omfattar enligt sin ordalydelse alla situationer där det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara yngre än vad domstolen funnit. Det uppställs inget krav i bestämmelsen på att de nya uppgifterna om ålder medför att de särskilda påföljdsbestämmelserna för unga lagöverträdare skulle ha tillämpats. Som vi nämnt bedömer vi detta som en ofrånkomlighet om lagtexten ska omfatta fall där den tilltalade bedömts vara över 21 år, men ny utredning sannolikt skulle ha lett att han eller hon bedömdes var under 21 år. Enligt vår bedömning medför dock inte detta att bestämmelsen ges ett alltför stort tillämpningsområde, trots att den alltså omfattar fall där den tilltalade även med beaktande av den nya åldern är att bedöma som en vuxen person. Om den tilltalade fyllt 21 år vid brottet ska hans eller hennes ungdom inte längre beaktas särskilt vid påföljdsbestämningen. Med hänsyn till att lagtexten uppställer ett krav på att uppgiften om den nya, lägre åldern ska ha en direkt betydelse för påföljden bedömer vi att tillämpningsområdet för den av oss föreslagna bestämmelsen i praktiken ges en rimlig avgränsning.

Bör bestämmelsen innehålla ett väsentlighetsrekvisit?

Enligt vårt förslag till ny resningsgrund till den tilltalades nackdel ska det krävas att den nya uppgiften om ålder sannolikt skulle ha lett till att den tilltalades dömts till en väsentligt strängare påföljd (jfr också rekvisitet i 58 kap. 3 § första stycket 2 om att brottet ska hänföras under en väsentligt strängare straffbestämmelse). Något motsvarande väsentlighetskrav finns dock inte i bestämmelsen om resning till den tilltalades fördel i 58 kap. 2 § RB idag, se t.ex. fjärde punkten om att brottet skulle ha hänförts under en mildare straffbestämmelse. Detta torde vara ett uttryck för den avvägning mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen som fallit ut på olika sätt beträffande resning till den tilltalades fördel respektive till den tilltalades nackdel (avsnitt 4.1 ovan). Det måste också beaktas att unga lagöverträdare generellt sett är mer sanktionskänsliga jämfört med vuxna lagöverträdare. Även en mindre skillnad i påföljd kan mot den bakgrunden anses vara tillräckligt för att motivera resning. Det kan därför argumenteras för att en ny resningsgrund inte bör innehålla ett väsentlighetsrekvisit.

Mot det kan hävdas att utan någon form av väsentlighetskrav skulle varje sannolik skillnad i ålder och, som en möjlig konsekvens av det, påföljd, t.ex. några dagsböter eller några timmars ungdomstjänst, vara grund för resning. Det kan diskuteras om sanningsprincipen kräver att det extraordinära rättsmedlet resning ska stå till buds för att möjliggöra en så pass liten förändring av påföljden. Det är dock inte säkert att varje skillnad i ålder är tillräcklig för att det ska kunna sägas att påföljden sannolikt skulle ha blivit mildare.

Ett alternativ som vi övervägt är att uppställa ett väsentlighetskrav i bestämmelsen men också att ha en motsvarighet till den s.k. tilläggsregeln som alltså skulle möjliggöra resning om det finns synnerliga skäl.

Vid en sammanvägning av de framförda argumenten är det vår bedömning att intresset av att värna individens rätt att inte vara för strängt bestraffad väger så pass tungt att något väsentlighetsrekvisit inte bör tas in i den av oss föreslagna resningsgrunden till den tilltalades fördel. Detta stämmer också bäst med den systematik som finns i bestämmelsen idag. Detta talar också enligt vår mening för den av oss föreslagna lösningen, istället för en ordning med ett

väsentlighetsrekvisit och en tilläggsregel, eftersom utrymmet till ny prövning riskerar att bli alltför litet till följd av det högt ställda kravet på synnerliga skäl. Det ska i sammanhanget också beaktas att resningsbestämmelsen är fakultativ till sin karaktär.

Gällande praxis påverkas inte av förslaget

Vårt förslag motiveras alltså av att det vore otillfredsställande om resning till fördel för den tilltalade inte kan beviljas i samma utsträckning som resning till dennes nackdel, enligt det förslag som vi lämnar.

Förslaget om resning till den tilltalades fördel förutsätter bland annat att det finns en ny omständighet eller ett nytt bevis som är hänförligt till den tilltalades ålder. Sådillvida kan förslaget sägas kodifiera den praxis som kommer till uttryck i HD:s avgörande i NJA 1989 s. 622. Av andra avgöranden från HD kan dock slutsatsen dras att resning i påföljdsfrågan är möjlig i fler fall än så (se t.ex. NJA 1991 s. 186 och särskilt 2002 s. 619). Fråga kan då uppstå om det finns en risk för motsatsslut med anledning av vårt förslag som kan medföra att innehållet av gällande rätt, så som den formulerats av HD t.ex. i de nu redovisade avgörandena, snävas in på ett sätt som inte är avsett.

Vi har inte haft för avsikt att formulera en ny resningsgrund som tar i beaktande alla de situationer där resning kan beviljas i påföljdsdelen i enlighet med HD:s praxis. Ett sådant förslag skulle kräva överväganden och analys som vi inte haft någon tidsmässig möjlighet att göra. Det skulle dessutom ligga utanför ramen för vårt uppdrag. Det är vår bedömning att den möjlighet till resning som framgår av HD:s hittillsvarande praxis kommer att bestå, även i de delar som den inte direkt omfattas av vår föreslagna bestämmelse.

9 Resning vid bevistalan

Bedömning: Resning till nackdel för den unge torde inte vara möjligt, vare sig enligt nuvarande regler om resning eller enligt det förslag som vi lämnar, om det efter att bevistaledomen fått laga kraft kommer fram att den unge var 15 år eller äldre vid gärningen. Resning är inte heller ett lämpligt rättsmedel för dessa fall. Det kan ses som en otillfredsställande ordning att nuvarande regler inte kan möjliggöra ett åtal. Eftersom antalet bevistalan är mycket litet bedömer vi dock att detta inte är något problem i praktiken. Vi lämnar därför inget förslag i denna del.

Skälen för bedömningen

Bevistalan

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt 15 år får inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § BrB). Ansvaret för samhällets åtgärder mot unga lagöverträdare vilar i stället i första hand på socialtjänsten. Bestämmelser om unga lagöverträdare finns i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Förutsättningarna för att utreda brott som misstänks ha begåtts av någon under 15 år anges i 31 § LUL. Bestämmelsen reformerades år 2010. Syftet bakom ändringarna var att brott begångna av barn under 15 år skulle utredas i större utsträckning och mer effektivt (prop. 2009/10:105 s. 21 ff.).

Om någon misstänks för att före 15 års ålder ha begått ett brott, får åklagare, om det krävs ur allmän synpunkt efter framställning av socialnämnden, Socialstyrelsen eller vårdnadshavarna för den unge, begära prövning hos domstol om huruvida den unge har begått brottet (bevistalan). Vid sådan bevistalan ska bl.a. bestämmelserna

beträffande allmänt åtal för brott, för vilket det har föreskrivits fängelse i mer än ett år, tillämpas (38 § LUL). Några ytterligare särskilda bestämmelser om rättegången vid bevistalan finns inte.

Syftet bakom institutet bevistalan var att ge barnavårdsorganen en möjlighet till bevisprövning av domstol för att ge dem ett så bra underlag som möjligt vid beslut om åtgärder med anledning av brott (NJA II 1964 s. 182 f.). Bevistalan avsågs endast vara aktuell för de allvarigare brotten (a.a. s. 183). I samband med reformen år 2010 sades även att bevistalan är närmast avsedd att användas för det fall barnet misstänks för en gärning av mycket allvarlig beskaffenhet och då det föreligger ett betydande intresse av att få ett domstolsavgörande (prop. 2009/10:105 s. 16 f.). Enligt Åklagarmyndigheten torde bevistalan kunna bli aktuellt vid exempelvis mord, dråp, grov våldtäkt och synnerligen grov misshandel (RättsPM 2013:6 Barn som begår brott – utredningar jämlikt 31 § LUL, s. 22).

En bevistalan avgörs genom dom, i vilken anges om rätten funnit att den unge har begått gärningen eller om det inte blivit utrett (NJA II 1964 s 181 ff.). I vårt uppdrag ingår att analysera möjligheterna till resning om det efter att domen om bevistalan har fått laga kraft framkommer att gärningsmannen var 15 år eller äldre vid gärningen. Vi ska även ta ställning till om resning bör kunna beviljas i en sådan situation.

Har bevistaledomen rättskraft?

En förutsättning för att resning ska kunna beviljas är att domen har rättskraft eller att resning annars har en praktisk funktion att fylla. Om bevistaledomen inte har rättskraft torde det inte finnas något hinder av den anledningen mot att väcka åtal om ansvar för samma gärning. I ett sådant fall finns inte något behov av resning. Några uttryckliga bestämmelser om bevistaledomens rättskraft finns dock inte. Ledning får därför sökas genom analogier med de regler som gäller för brottmål i vilka åtal prövats.

Det finns skillnader mellan en bevistalan och ett vanligt brottmål. Det väcks t.ex. inget åtal och den unge döms inte för något brott och någon påföljd bestäms inte heller. Samtidigt finns det också likheter. Det är åklagaren som beslutar om och för en

bevistalan. Rättegången är i princip densamma som i ett vanligt brottmål (38 § LUL). Bevistalan avgörs genom dom i vilken rätten uttalar sig i skuldfrågan. Strafflagberedningen uttalade att endast genom de särskilda rättsmedlen i 58 och 59 kap. RB bör i förekommande fall ändring kunna sökas i hovrättsdom, liksom i lagakraftvunnen underrättsdom (NJA II 1964 s. 181). Tre ledamöter i Lagrådet yttrade därom att fullföljd mot domen sker i vanlig ordning och att efter domens laga kraft skuldfrågan borde anses avgjord förutom i de fall särskilda rättsmedel kan tillämpas och att i de fall den unge befunnits icke övertygad om gärningen, någon myndighet inte kunde lägga honom gärningen till last (NJA II 1964 s. 184).

Enligt vår mening talar detta för att bevistaledomen ska anses ha rättskraft i den meningen att det inte är möjligt att föra en ny bevistalan mot samma person avseende samma gärning. Det torde också innebära att det inte heller är möjligt att åtala personen för samma gärning om det senare framkommer att personen hade fyllt 15 år vid brottet (artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen och 30 kap. 9 § första stycket RB). Våra fortsatta överväganden utgår därför från att bevistaledomens rättskraft utgör hinder mot att åtal väcks på nytt mot den unge avseende samma gärning som bevistalan avsåg.

Är resning möjlig vid bevistalan?

Lagrådets uttalande ovan torde innebära att resning i och för sig kan vara möjlig vid en bevistalan. Det torde i vart fall gälla resning till fördel för den unge. Några uttryckliga lagbestämmelser om i vilka situationer resning är möjlig finns dock inte. Mot bakgrund av HD:s uttalande i NJA 2016 s. 851 om att tillämpningen av resningsbestämmelsen till den tilltalades nackdel ska vara strikt är det enligt vår bedömning oklart i vilken utsträckning resning kan beviljas till den unges nackdel vid en bevistalan. När det gäller frågan om resning till den unges nackdel på grund av nya uppgifter om att den unge var 15 år eller äldre anser vi dock att varken nuvarande regler eller det förslag som vi lämnar möjliggör resning efter en bevistalan.

Bör resning vid bevistalan vara möjlig vid nya uppgifter om den unges ålder?

Innebörden av att resning beviljas är att det läge återställs, som rådde efter meddelandet av domen men före lagakraftvinnandet, med det viktiga undantaget att omprövningen enligt huvudregeln ska ske av den domstol som sist dömt i målet och inte av högre instans (Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. 2008, s. 196). Resningsinstitutets syfte är att möjliggöra en ny prövning av samma sak. Resning innebär alltså inte i sig att det resta avgörandet undanröjs och att den förda talan avvisas. Om resning beviljas beträffande en bevistalan innebär det således att bevistalan får prövas en gång till, men det möjliggör inte utan vidare att åtal kan väckas för den gärning som omfattas av bevistalan. Det måste betraktas som oklart vilken processuell betydelse det skulle få för en bevistalan om det står klart att den unge fyllt 15 år vid brottet.

En ny resningsgrund för detta fall skulle dock, enligt vår mening, bryta mot den systematik som finns i resningsbestämmelserna i huvudsak, eftersom resning generellt brukar utgöra en rättelsemöjlighet i fråga om avgöranden som materiellt sett är oriktiga (se t.ex. prop. 1987/88:23 s. 12). Det skulle också strida mot syftet med resningsinstitutet, eftersom ett beslut om resning inte skulle syfta till en omprövning av det resta avgörandet, dvs. bevistalan. Resning är därför inte ett lämpligt rättsmedel för denna situation.

Det nu beskrivna rättsläget kan ses som en otillfredsställande ordning. Bevistalan har dock fått en mycket sparsam användning. Enligt statistik från Åklagarmyndigheten som vi har inhämtat har det under perioden 2011–2017 förts endast två mål om bevistalan, varav det ena målet rörde en person och det andra målet två personer. Reformen som genomfördes år 2010 syftade till att fler brott av underåriga skulle utredas (prop. 2009/10:105 s. 21 f.), men synes alltså ännu inte ha gett effekt.

Mot bakgrund av att bevistalan används mycket sällan är det vår bedömning att det inte är något problem i praktiken att åtal inte kan väckas efter en förd bevistalan. Vi lämnar därför inget förslag i den här delen.

10 Några särskilda konsekvenser av de nya resningsgrunderna

10.1 De nya resningsgrunderna som skäl för prövningstillstånd i Högsta domstolen

Bedömning: De föreslagna resningsgrunderna utgör skäl för prövningstillstånd i Högsta domstolen. Det är en följdriktig konsekvens som ligger i linje med utformningen av regleringen för prövningstillstånd i Högsta domstolen.

Skälen för bedömningen: För att ett mål ska prövas av Högsta domstolen krävs som huvudregel att domstolen meddelar prövningstillstånd (54 kap. 9 § RB). Prövningstillstånd i Högsta domstolen får enligt 54 kap. 10 § först stycket RB meddelas endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens), eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Reglerna om resning har alltså betydelse för i vilka fall som prövningstillstånd kan meddelas när det gäller s.k. extraordinär dispens. Bestämmelsen om prövningstillstånd är, i likhet med resningsbestämmelserna, fakultativ. I förarbetena till bestämmelsen om prövningstillstånd angavs att utrymmet för prövningstillstånd vid sidan av prejudikatdispensen borde vara ytterst begränsat (prop. 1971:45 s. 89 ff.). Som skäl för att prövningstillstånd skulle

kunna beviljas i resnings- och domvillofall talade enligt förarbetena inte minst praktiska skäl, eftersom det i dessa fall skulle innebära en onödig omgång att först avvakta klagotidens utgång innan rättelse kunde sökas. Prövningstillstånd borde enligt förarbetena alltså kunna meddelas i den utsträckning som de extraordinära rättsmedlen kan tillämpas.

De av oss föreslagna nya resningsgrunderna på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder (58 kap. 2 § 5 och 3 § första stycket 3 RB), kommer enligt 54 kap. 10 § första stycket att kunna vara skäl för prövningstillstånd i Högsta domstolen, om inget annat föreskrivs. Mot bakgrund av skälen till varför prövningstillstånd kan meddelas i den utsträckning som de extraordinära rättsmedlen kan användas är detta en följdriktig konsekvens av våra förslag. Vi lämnar därför inget förslag om förändring av reglerna om prövningstillstånd.

10.2 Resning som ett s.k. genombrottsrekvisit i 51 kap. 23 a § RB

Bedömning och förslag: Den nya resningsgrunden till den tilltalades fördel bör inte vara ett s.k. genombrottsrekvisit i 51 kap. 23 a § RB. Hänvisningen i den bestämmelsen preciseras så att den utesluter den av oss föreslagna resningsgrunden till den tilltalades fördel.

Skälen för bedömningen: Ramen för processen i hovrätten och Högsta domstolen bestäms bl.a. av vilken ändring som yrkas i överklagandet. Har tingsrätten funnit att den tilltalade ska dömas för den åtalade gärningen och överklagas domen bara beträffande annat än denna fråga, ska hovrätten, enligt 51 kap. 23 a § första stycket RB, pröva frågan endast om

1. det i denna del föreligger något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller
2. målets utgång vid tingsrätten i samma del uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag.

Bestämmelsen är tillämplig också i Högsta domstolen (55 kap. 15 §). Syftet med bestämmelsen är framför allt att klarlägga hur ingående hovrättens prövning av skuldfrågan ska vara när den inte överklagats och att effektivisera hovrättsprocessen genom undvikande av onödig bevisupptagning (prop. 1988/89:95 s. 33 ff.) Det ansågs dock vara att gå för långt om hovrätten aldrig skulle få pröva skuldfrågan i de fall som omfattades av bestämmelsen, vilket bl.a. skulle tvinga hovrätten att utmäta en påföljd även om hovrätten ansåg det uppenbart att den tilltalade var oskyldig, varför de s.k. genombrottsrekvisiten i punkterna 1 och 2 infördes (a. prop. s. 37). Ett av genombrottsrekvisiten är om det föreligger något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 §, dvs. resning till den tilltalades fördel.

Den nya resningsgrund som vi föreslår i en ny femte punkt i 58 kap. 2 § avser att möjliggöra en ny prövning av påföljdsfrågan. Den har således ingen betydelse för bedömningen i skuldfrågan. Det finns därför inte heller någon anledning till att hänvisningen i 51 kap. 23 a § omfattar den nya resningsbestämmelsen. En precisering behöver således göras i 51 kap. 23 a §. På så sätt kommer den nya resningsgrunden inte innebära någon ändring av tillämpningsområdet för 51 kap. 23 a § RB.

11 Några frågor om resningsförfarandet

11.1 Målsäganden som resningssökanden

Bedömning: En målsägande har rätt att ansöka om resning enligt den nya resningsgrunden till nackdel för den tilltalade som vi föreslår. De nya resningsgrunderna ger inget ökat behov av rätt till målsägandebiträde eller särskild företrädare för barn.

Skälen för vår bedömning: Det framgår inte uttryckligen av RB vem som är behörig att ansöka om resning (jfr 58 kap. 4 §). Lagstiftaren har utgått från att resning kan sökas av den som hade rätt att överklaga det aktuella avgörandet på ordinärt sätt (NJA II 1940 s. 172 f. och NJA II 1943 s. 731). En målsägande har rätt att överklaga domen i ett mål om allmänt åtal även i ansvarsdelen, både när åklagaren för målet till högre instans och när så inte sker (20 kap. 8 § andra stycket RB). Ett överklagande av målsäganden kan avse endast frågan om påföljd. Det står klart att en målsägande kan söka resning i ansvarsdelen, oavsett om målsäganden biträtt åtalet eller inte (NJA 2013 s. 75). Det står därmed enligt vår mening också klart att en målsägande har rätt att ansöka om resning till den tilltalades nackdel enligt det förslag som vi lämnar. Något förtydligande om det i lag behövs inte

Förutsättningarna för att förordna målsägandebiträde och särskild företrädare för barn anges i 1 § lagen (1988:609) om målsägandebiträde respektive 1 och 2 §§ lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. När det gäller resningsförfarandet ska målsägandebiträde respektive särskild företrädare för barn förordnas när förundersökning har återupptagits och förutsättningarna i övrigt för förordnande är uppfyllda.

Målsägandebitråde har även förordnats enligt grunderna för lagen om målsägandebitråde när målsäganden förelagts att yttra sig över åklagarens resningsansökan utan att åklagaren beslutat om att återuppta förundersökningen (NJA 2016 s. 796). Det har dock ur ett principiellt perspektiv ansetts som tveksamt att staten bekostar ett juridiskt biträde för att hjälpa målsäganden att, innan det finns förutsättningar för att återuppta förundersökningen, söka efter material som skulle kunna användas i en resningsprocess till nackdel för den tilltalade (prop. 2011/12:156 s. 45 ff.). I den mån målsäganden inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt finns även en möjlighet till rättshjälp (7 § första stycket rättshjälpslagen [1996:1619], se a. prop. s. 39 f.).

Vi anser att det de nya resningsgrunderna inte ger något ökat behov av rätt till målsägandebitråde eller särskild företrädare för barn. Det finns därför inget skäl att föreslå någon utökning av den rätten.

11.2 Resning i en delfråga i målet

Bedömning: Ett resningsbeslut anses kunna begränsas till en viss del av målet, t.ex. frågan om påföljd. Något klargörande om det är inte nödvändigt med anledning av våra förslag.

Om resning beviljas till följd av nya uppgifter om den tidigare tilltalades ålder enligt de förslag som vi lämnar kommer resningsbeslutet att avse påföljdsfrågan. Om skälen för resning även har betydelse för andra frågor i målet, t.ex. för frågan om utvisning eller annan rättsverkan av brott, kan resningsbeslutet omfatta även de frågorna. Något förtydligande om det i lagtext bedöms inte nödvändigt.

Skälen för bedömningen: Om resning beviljas ska rätten samtidigt förordna att målet åter ska tas upp vid den domstol som sist dömt i målet (58 kap. 7 § första stycket RB). Enligt samtliga resningsbestämmelser ”får resning beviljas” om något av de övriga rekvisiten i respektive bestämmelse är uppfyllda (se ingressen i 58 kap. 1–3 §§). Det anges inte i lagtext i vilka frågor i målet som resning får beviljas, utan endast under vilka förutsättningar resning får beviljas. Även om det inte sägs uttryckligen i någon

bestämmelse i 58 kap., som det t.ex. görs i 54 kap. 11 § beträffande prövningstillstånd i HD, anses dock både resningsansökan och resningsbeslutet kunna inskränkas till en viss del av målet (Cars, Om resning i rättegångsmål, 1959 s. 247 f. och t.ex. NJA 1989 s. 622). Det är således förutsatt att resning kan beviljas i den eller de delar av målet som berörs av skälen för ansökan. Något klagörande om det anser vi inte vara nödvändigt med anledning av våra förslag.

Om skälen för resningsansökan endast utgörs av nya uppgifter om den tilltalades ålder och prövas mot de av oss föreslagna resningsgrunderna, kommer ett beslut om resning att avse enbart påföljdsfrågan, eftersom uppgifterna i de allra flesta fall inte har betydelse för skuldfrågan eller straffbarheten (jfr dock det specialfall som avses i 6 kap. 14 § BrB och som omnämns i NJA 2016 s. 1165 p. 15). En särskild fråga är om resningsbeslutet i det läget kan omfatta även andra frågor som rör ansvar för brott, utan att det rör fråga om skuld eller straffbarhet. Nya uppgifter om den tilltalades ålder kan t.ex. ha betydelse för frågan om utvisning. Utvisning, eller annan särskild rättsverkan av brott, anses inte angå fråga om skuld eller påföljd. Däremot omfattas utvisning och annan särskild rättsverkan av brott av frågan om ansvar för brott (se t.ex. NJA 1983 s. 817 och Fitger m.fl., Rättegångsbalken m.m. [5 dec. 2017, Zeteo], kommentaren till 29 kap. 2 §).

Bestämmelserna om resning, i vart fall till den tilltalades fördel, gäller vid resning i en ansvarsfråga och omfattar således särskild rättsverkan av brott (se t.ex. NJA 2018 s. 97 och NJA 1985 s. 540, jfr dock NJA 1991 s. 592 som gällde enbart fråga om utvisning).

Om resning beviljas i fråga om ansvar omfattar beslutet enligt vår uppfattning en eventuell fråga om utvisning utan något uttryckligt förordnande om det (se t.ex. NJA 2011 s. 254). När resning till fördel för den tilltalade har beviljats enligt grunderna för 58 kap. 2 § 4 i påföljdsfrågan utan att hela ansvarsfrågan har varit uppe till prövning i resningsärendet finns det exempel på att resning beviljats även i fråga om utvisning (NJA 1994 s. 620, där utvisningsfrågan, såvitt framgår av referatet, inte uttryckligen omfattades av resningsansökan, och 1998 C 64). Om resning till den tilltalades fördel beviljas i påföljdsfrågan med tillämpning av den av oss föreslagna resningsgrunden är det vår bedömning att även en eventuell fråga om utvisning också kan prövas i

resningsärendet. Något förtydligande om det i lagtext anser vi inte vara nödvändigt.

Inte heller när det gäller resning till den tilltalades nackdel kan lagtextens utformning sägas medföra någon begränsning i fråga om vad ett beslut om resning får avse. HD:s uttalande om att tillämpningen av resningsbestämmelsen ska vara strikt bör enligt vår mening förstås röra tillämpningen av de materiella rekvisiten för resning i bestämmelsens första stycke 1 och 2 (NJA 2016 s. 851, särskilt p. 10). Den av oss föreslagna resningsgrunden möjliggör resning till den tilltalades nackdel i fråga om påföljd, utan att skuldfrågan ska prövas på nytt. Den nya resningsgrunden gör det alltså möjligt att på nytt pröva endast en begränsad del av ansvarsfrågan. Om skälen för resning angående påföljdsfrågan också har betydelse för en fråga om t.ex. utvisning, eller annan särskild rättsverkan av brott, är det vår bedömning att resning kan beviljas även i sådana frågor. Det är vidare vår bedömning att något förtydligande om det i lagtext inte behövs och inte heller är lämpligt med hänsyn till resningsbestämmelsernas struktur. Vi har därför valt att inte lämna något förslag i denna del.

Det är viktigt att regleringen möjliggör att resning kan beviljas i alla frågor där den nya uppgiften om ålder har betydelse. Något uttryckligt stöd i lag för detta finns dock inte och något entydigt stöd i något avgörande från Högsta domstolen för den bedömning som vi gör har vi inte kunnat hitta. För att skapa ett så brett beredningsunderlag i lagstiftningsärendet som möjligt väljer vi därför att formulera ett förslag på lagtext som ger en uttrycklig möjlighet att bevilja resning i fråga om påföljd och särskild rättsverkan av brott i de fall som nu är aktuella. En sådan bestämmelse skulle kunna införas som ett nytt tredje stycke i 58 kap. 3 § och ha följande lydelse.

”Om resning beviljas i fråga om påföljd enligt första stycket 3 får resning beviljas även i en fråga om särskild rättsverkan av brott.”

12 Några frågor om rättegången i det resta målet

12.1 Handläggningen av målet efter resning

Om resning beviljas innebär det att domens rättskraft inte längre utgör något hinder mot att målet prövas på nytt, men den tidigare domen förlorar inte sin giltighet. Innebörden av att resning beviljas är att det läge återställs, som rådde efter meddelandet av domen men före lagkraftvinnandet, med det viktiga undantaget att omprövningen enligt huvudregeln ska ske av den domstol som sist dömt i målet och inte av högre instans (Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. 2008, s. 196). Enligt huvudregeln ska rätten i samband med att resning beviljas förordna att målet åter ska tas upp vid den domstol som sist dömt i målet (58 kap. 7 § första stycket RB, jfr dock t.ex. NJA 2015 s. 882). Om resning beviljas till den tilltalades fördel och saken är uppenbar får rätten dock omedelbart ändra domen (58 kap. 7 § första stycket andra meningen RB).

Vid handläggningen av det resta målet gäller i stort sett de allmänna reglerna om målets behandling i den instans där målet upptas (NJA II 1940 s. 178 f.). Beroende på vilken domstol som återupptar målet tillämpas således de allmänna och de särskilda reglerna för rättegången i tingsrätt, hovrätt eller Högsta domstolen. Dessa är dock skrivna för det ordinarie förfarandet, varför vissa frågor om tillämpningen av dem kan uppkomma i ett mål som återupptagits efter resning.

Exempel på frågor som kan uppkomma, särskilt om målet rests endast i en delfråga, rör omfattningen av domstolens prövning och bestämmelser som begränsar den (se t.ex. 51 kap. 23 a–25 §§ RB. I vårt uppdrag ingår att analysera den problematik som kan uppstå om resning till nackdel för den tilltalade beviljas i ett mål som sist

prövats av hovrätten (eller Högsta domstolen) där enbart den tilltalade överklagat tingsrättens (eller hovrättens) dom eller att domen överklagats av åklagaren till den tilltalades fördel. Den fråga som ställs i uppdraget är om förbudet mot reformatio in pejus i 51 kap. 25 § gäller vid målets återupptagande i hovrätten eller Högsta domstolen efter resning. Enligt vår mening bör även frågan om tillämpligheten av bestämmelsen i 51 kap. 23 a § RB efter resning analyseras. Dessa frågor behandlas nedan.

12.2 Förbudet mot reformatio in pejus vid resningsgrundande uppgifter om den tilltalades ålder

Bedömning: Det är oklart om förbudet mot reformatio in pejus gäller i ett mål som återupptagits efter resning. Ändamålsskäl talar mot att rättegången i ett mål som rests till nackdel för den tilltalade begränsas av förbudet mot reformatio in pejus. Ändamålsskäl talar även mot att förbudet gäller i den ordinarie rättegången om det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som skulle kunna medföra resning till den tilltalades nackdel enligt det förslag som vi lämnar i denna promemoria. Lagstiftning behövs.

Förslag: Hovrätten får, utan hinder av förbudet mot reformatio in pejus, döma till en strängare påföljd, eller besluta om utvisning utöver vad tingsrätten gjort, om det under rättegången kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som kan utgöra grund för resning till den tilltalades nackdel. Förbudet mot reformatio in pejus ska inte heller gälla i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats till den tilltalades nackdel enligt det förslag som vi lämnar.

Skälen för bedömningen

Förbudet mot reformatio in pejus

När det gäller den ordinarie rättegången i hovrätt utgörs ramen för hovrättens prövning av tingsrättens dom och den ändring av

domen som yrkats i överklagandet. Omfattningen av hovrättens prövning regleras bl.a. av bestämmelserna i 51 kap. 23 a–25 §§ RB. Bestämmelserna är också tillämpliga i Högsta domstolen (55 kap. 15 § första stycket 2). Vad som sägs nedan om handläggningen i hovrätten gäller också, om inte annat särskilt anges, handläggningen i Högsta domstolen.

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes förmån döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än den som tingsrätten dömt till (51 kap. 25 § första stycket RB, förbudet mot *reformatio in pejus*). Motsvarande gäller enligt fjärde stycket, med vederbörliga ändringar, beträffande utvisning. I praktiken torde förbudet mot *reformatio in pejus* gälla i Högsta domstolen, trots att åklagaren överklagat hovrättsdomen dit till nackdel för den tilltalade, om endast den tilltalade överklagat tingsrättens dom (NJA 1984 s. 441 och Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016, s. 68). I praxis har förbudet mot *reformatio in pejus* även ansetts tillämpligt enligt grunderna för bestämmelsen vid återförvisning efter överklagande av enbart den tilltalade (NJA 1992 s. 219). Likaså torde förbudet gälla i förhållande till den tidigare domen när ett mål rests till fördel för den tilltalade (Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. s. 196 f.)

Det kan inträffa att resning till nackdel för den tilltalade beviljas i ett mål som sist prövats av hovrätten (eller Högsta domstolen) där enbart den tilltalade överklagat tingsrättens (eller hovrättens) dom eller att domen överklagats av åklagaren till den tilltalades fördel. Frågan är om förbudet mot *reformatio in pejus* gäller vid målets återupptagande i hovrätten eller Högsta domstolen efter resning, vilket skulle innebära att den tilltalade inte får dömas till en strängare påföljd i hovrätten, oavsett skälen för resningen.

Frågeställningen uppmärksammades i riksåklagarens resningsansökan i NJA 2016 s. 851. I målet hade enbart den tilltalade överklagat tingsrättens dom och resningsansökan avsåg hovrättens dom. Efter att det framkommit nya uppgifter om den tilltalades ålder ansökte riksåklagaren om resning till nackdel för den tilltalade. Med hänvisning till förbudet mot *reformatio in pejus* yrkade riksåklagaren att Högsta domstolen skulle undanröja tingsrättens och hovrättens domar såvitt avsåg påföljd och överlämna målet till tingsrätten för prövning av frågorna om

påföljd och utvisning. En sådan åtgärd skulle alltså inte följa bestämmelsen i 58 kap. 7 §.

Syftet med förbudet mot reformatio in pejus i brottmål

Förbudet mot reformatio in pejus är ett undantag från huvudregeln att rätten ex officio får pröva påföljden. Processlagberedningen uttalade att främst måste beaktas det allmännas intresse av att det i varje brottmål erhålls en såvitt möjligt materiellt riktig dom, men när talan fullföljts av den tilltalade eller av åklagaren till dennes förmån syns, med hänsyn till den tilltalades ställning i rättegången, billigheten kräver att ändring inte görs till den tilltalades nackdel. I de fall en sådan ändring är påkallad ansåg beredningen att det borde ankomma på åklagaren eller målsäganden att ta initiativ till det och ändringen borde inte bli beroende av att den tilltalade använde ett rättsmedel som ställts till förfogande huvudsakligen i hans intresse (NJA II 1943 s. 674 f.). Detta har i litteraturen uttryckts som att den tilltalade inte ska avskräckas från ett kanske befogat överklagande av rädsla för att hamna i en sämre situation (Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016, s. 61).

Bestämmelsen om förbudet mot reformatio in pejus genomgick en större ändring år 1989 i samband med att omröstningsreglerna ändrades. Långtgående undantag från förbudet togs då bort för att göra förbudet mer verkningsfullt och det överlämnades till domstolarna att avgöra vilket av olika påföljdsalternativ som var det strängaste, om detta inte följde direkt av brottsbalkens regler. Det övervägdes i propositionen också om förbudet skulle behållas, men det konstaterades att ett avskaffande av förbudet skulle innebära ett förtäckt hot mot dem som funderar på att överklaga den lägre rättens dom. Man skulle riskera att avskära inte bara mindre välgrundade överklaganden, utan även en hel del befogade sådana (prop. 1988/89:2 s. 16 f.).

Förbudet bör inte gälla när resning beviljats till den tilltalades nackdel

Det finns inget uttryckligt stadgande i RB i fråga om huruvida förbudet mot reformatio in pejus gäller i samband med målets återupptagande efter resning till nackdel för den tilltalade. Frågan

berörs inte i förarbetena till bestämmelserna. Såvitt vi har kunnat utröna har frågan inte heller belysts i praxis eller rättslitteraturen (jfr dock uttalandet ovan om förbudets tillämplighet efter resning till den tilltalades fördel).

Enligt vår bedömning ger vare sig bestämmelsens ordalydelse eller skälen bakom den något säkert besked i frågan om bestämmelsen är tillämplig i det resta målet. Rättsläget är således oklart i denna fråga.

Om förbudet mot reformatio in pejus skulle gälla vid hovrättens prövning av det resta målet kan syftet med resningsansökan till nackdel för den tilltalade gå förlorat i de fall åklagaren inte överklagat tingsrättens eller hovrättens dom till den tilltalades nackdel (se t.ex. förhållandena i NJA 2016 s. 851). Ändamålsskäl talar därför mot att förbudet mot reformatio in pejus bör gälla efter att resning beviljats till nackdel för den tilltalade.

Ett alternativ som vi har övervägt är om problematiken i stället borde lösas genom att HD ges en uttrycklig möjlighet att besluta om att målet i stället ska återupptas i tingsrätten, oavsett vilken instans som sist dömde i målet, eftersom 51 kap. 25 § inte är direkt tillämplig där (se riksåklagarens yrkade i 2016 års avgörande). I så fall behöver ett undantag införas i bestämmelsen om att målet ska återupptas av den domstol som sist dömde i det (58 kap. 7 § första stycket första meningen). En fördel med en sådan lösning vore att HD gavs ett uttryckligt stöd för att även i andra fall, när så bedöms lämpligt, besluta om målets återupptagande i en annan domstol än den som sist dömt i målet (jfr NJA 2015 s. 882). Det är dock inte givet att en sådan lösning med säkerhet skulle hindra förbudets tillämplighet, eftersom grunderna för bestämmelsen medför att förbudet ansetts gälla även i tingsrätten i visst fall (NJA 1992 s. 219, där förbudet ansågs tillämpligt efter återförvisning).

Mot denna bakgrund lämnar vi i stället ett förslag om ett uttryckligt undantag från förbudet mot reformatio in pejus i 51 kap. 25 § i fråga om påföljd när målet återupptagits efter att resning beviljats till den tilltalades nackdel enligt det förslag som vi lämnar.

Ett undantag från förbudet även under den ordinarie rättegången

Även under ordinarie rättegång kan förbudet mot reformatio in pejus framstå som mindre ändamålsenligt för det fall nya uppgifter om den tilltalades ålder som skulle kunna föranleda resning enligt vårt förslag framkommer under handläggningen i hovrätten, efter att endast den tilltalade överklagat till hovrätten (eller åklagaren överklagat till den tilltalades förmån). Liknande problem skulle kunna uppstå också i HD. Det får vidare anses vara oklart om HD skulle kunna döma ut en strängare påföljd trots att den nya uppgiften om ålder skulle vara skäl för prövningstillstånd, om enbart den tilltalade har överklagat tingsrättens dom (se NJA 1984 s. 441).

I fall som nu åsyftas skulle åklagaren, med nuvarande utformning av förbudet, vara tvungen att invänta domens laga kraft för att sedan ansöka om resning. Detta vore en omständlig och processekonomisk inte försvarbar ordning. Enligt vår mening talar därför ändamålsskäl för att den av oss föreslagna resningsgrunden också ska utgöra ett undantag från förbudet mot reformation in pejus redan under ordinarie rättegång. Ett undantag kan lämpligen formuleras med aktuell del av genombrottsrekvisiten i 51 kap. 23 a § som förebild och föreslås föras in direkt i förbudsbestämmelsen. I likhet med vårt förslag om undantag från förbudet mot reformatio in pejus i ett mål som återupptagits efter resning bör undantaget för den ordinarie rättegången endast omfatta resningsgrundande uppgifter om den tilltalades ålder. Det får förutsättas att domstolen genom materiell processledning gör den tilltalade uppmärksam på att det kan bli aktuellt att tillämpa undantaget från förbudet.

Avslutningsvis bör följande noteras. Förbudet mot reformatio in pejus hindrar inte domstolen från att rubricera brottet som allvarligare än vad underinstansen gjort. En konsekvens av vårt förslag kan bli att en strängare påföljd döms ut inte bara på grund av nya uppgifter om ålder utan också som en följd av en skärpt rubricering. Domstolen torde inte heller vara bunden av underinstansens bedömning av straffvärde och straffmätningsspåverkande omständigheter. Vi bedömer det dock inte som lämpligt att i lag reglera detta. Istället bör uppkommande frågeställningar av detta

slag överlämnas till rättstillämpningen som har att göra en tolkning av bestämmelsen utifrån dess ändamål.

Förbudet mot reformatio in pejus och utvisning

Som vi tidigare nämnt reglerar bestämmelsen om förbud mot reformation in pejus inte bara frågan om påföljd utan också en eventuell fråga om utvisning. Hovrätten är förhindrad att besluta om utvisning, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till den tilltalades förmån (51 kap. 25 § fjärde stycket RB).

Den tilltalades ålder kan ha betydelse för om utvisning får ske (8 a kap. 3 § andra stycket utlänningslagen) och torde även kunna ha betydelse för återreseförbudets längd om den tilltalade är under 18 år (se t.ex. Åklagarmyndighetens RättsPM 2013:5 Utvisning på grund av brott s. 29). I 1 kap 10 § utlänningslagen sägs att det i fall som rör ett barn särskilt ska beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. Med barn avses en person som är under 18 år (1 kap. 2 §). De sistnämnda bestämmelserna har sin grund i barnkonventionen. Barns behov av kontakt med sina föräldrar bör beaktas och det bör exempelvis inte komma i fråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige (prop. 1993/94:159 s. 15 f.).

Som framgår av avsnitt 11.2 är det vår bedömning att även en fråga om utvisning kan bli föremål för resning om resning beviljas till den tilltalades nackdel med anledning av nya uppgifter om den tilltalades ålder. Vi har också gjort bedömningen att förbudet mot reformatio in pejus beträffande påföljden inte bör gälla vid resningsgrundande uppgifter om den tilltalades ålder till nackdel för den tilltalade och har lämnat ett förslag till undantag i lagtexten om det. Detsamma gäller när ett mål återupptagits efter resning till nackdel för den tilltalade. Vi anser att detsamma bör gälla i fråga om utvisning. Vi lämnar därför ett förslag om det.

12.3 Bör domstolen vid målets återupptagande kunna pröva skuldfrågan trots att målet inte rests i den delen?

Bedömning: Det s.k. genombrottsrekvisitet i 51 kap. 23 a § första stycket 1, om att skuldfrågan får prövas om det föreligger något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning till den tilltalades fördel, gäller inte i det resta målet om resning beviljats till nackdel för den tilltalade endast i fråga om påföljd. Något förtydligande om det i lagtext är inte nödvändigt.

Skälen för bedömningen

Prövning av skuldfrågan trots att den inte överklagats

För rättegången i hovrätten stadgar 51 kap. 23 a § RB att om tingsrätten har funnit att den tilltalade ska dömas för den åtalade gärningen och överklagas domen bara beträffande annat än denna fråga, ska hovrätten pröva skuldfrågan endast om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning till fördel för den tilltalade eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla eller om målets utgång vid tingsrätten i samma del uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag. Bestämmelsen är tillämplig även i Högsta domstolen (55 kap. 15 § första stycket 2 RB).

Syftet med bestämmelsen i 51 kap. 23 a § RB är att begränsa omfattningen av hovrättens och Högsta domstolens prövning i vissa fall. Innan bestämmelsen infördes ansågs klaganden inom de gränser som gällde för hovrättens prövningsrätt ha rätt att ändra sin i överklagandet angivna talan.

Syftet bakom bestämmelsen var framför allt att klarlägga hur ingående hovrättens prövning av skuldfrågan skulle vara när den inte överklagats och att effektivisera hovrättsprocessen genom undvikande av onödig bevisupptagning (prop. 1988/89:95 s. 33 ff.). Det ansågs dock vara att gå för långt om hovrätten aldrig skulle få pröva skuldfrågan i de fall som omfattades av bestämmelsen, vilket bl.a. skulle tvinga hovrätten att utmäta en påföljd även om

hovrätten ansåg det uppenbart att den tilltalade var oskyldig, varför genombrottsrekvisiten också infördes (a. prop. s. 37 f.).

Kan skuldfrågan prövas i det resta målet trots att resningsbeslutet avser endast annat än den frågan?

Om resning beviljas till den tilltalades nackdel i fråga om påföljd med tillämpning av den nya resningsgrund som vi föreslår kan frågan uppstå om bestämmelsen i 51 kap. 23 a § är tillämplig om målet återupptas i hovrätten eller Högsta domstolen i de fall när bestämmelsen har varit tillämplig under den ordinarie rättegången. Även för de fall målet återupptas i tingsrätten, eller om bestämmelsen inte varit tillämplig under den ordinarie rättegången i hovrätten eller Högsta domstolen, kan fråga uppkomma om grunderna för bestämmelsen medför att den ska anses tillämplig i det resta målet (jfr NJA 1992 s. 219).

Enligt vår bedömning talar starka skäl för att bestämmelsen inte är tillämplig i ett sådant fall. Det skulle nämligen strida mot orubblighetsprincipen om en prövning av skuldfrågan blev möjlig i det återupptagna målet utan att resning beviljats i fråga om skuld. Det kan naturligtvis inte uteslutas att det kan uppkomma situationer där domstolen, i ett mål som rests till den tilltalades nackdel endast i fråga om påföljd, anser att det till följd av nya uppgifter finns anledning att betvivla riktigheten av bedömningen i skuldfrågan. Mot bakgrund av vikten av att orubblighetsprincipen respekteras anser vi dock att skuldfrågan i en sådan situation inte bör kunna komma under domstolens prövning med mindre än att resning till den tilltalades förmån beviljats i den frågan.

Syftet bakom bestämmelsen i 51 kap. 23 a § är att begränsa domstolens prövning i den ordinarie rättegången. Det är vår bedömning att bestämmelsen inte är tillämplig i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats till den tilltalades nackdel i fråga om påföljd med tillämpning av den nya resningsgrund som vi föreslår. Vi anser inte att detta behöver förtydligas i lagtext.

13 Resningsärenden med unga lagöverträdare

Förslag: En ansökan om resning som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt 21 år ska behandlas skyndsamt.

Bedömning: Några andra särskilda bestämmelser för unga lagöverträdare i resningsärenden bedöms inte nödvändiga.

Skälen för förslaget och bedömningen

Utgångspunkter

I uppdraget ingår att analysera och ta ställning till om det finns behov av särskilda regler för unga lagöverträdare även i resningsprocessen. Övervägandena ska avse resning såväl till fördel som nackdel för den tilltalade och oavsett vad grunden för resningsansökan är. Uppdraget är här alltså inte begränsat till att avse resning endast vid nya uppgifter om ålder.

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) finns särskilda bestämmelser om handläggningen hos Polismyndigheten, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt 21 år. I övrigt gäller rättegångsbalkens regler och andra bestämmelser (1 § LUL).

I 2–7 §§ LUL finns bestämmelser om förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år. I 2 och 3 §§ regleras vem som ska leda förundersökningen och enligt 4 § ska förundersökning bedrivas med särskild skyndsamhet. I 5 och 6 §§ regleras när vårdnadshavare och socialnämnden ska underrättas och i 7 § finns en bestämmelse om att företrädare för socialtjänsten i vissa fall ska närvara vid förhör med den unge.

LUL innehåller inga uttryckliga bestämmelser som rör resning, men t.ex. anses reglerna i 2–7 §§ om förundersökning tillämpliga när en förundersökning återupptas med stöd av 58 kap. 6 a § RB i syfte att undersöka om det finns grund för resning (prop. 2011/12:156 s. 35 ff.).

Det torde inte vara möjligt att besluta om häktning under själva resningsförfarandet (prop. 1986/87:112 s. 58), men däremot i samband med att resning beviljas eller därefter (se t.ex. NJA 1989 s. 461). Enligt 23 § LUL får den som inte har fyllt 18 år häktas endast om det finns synnerliga skäl. Bestämmelsen torde vara tillämplig i samband med eller efter att resning beviljats. Enligt 24 kap. 4 § RB får vidare häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas, om det bl.a. på grund av den misstänktes ålder kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte.

I artikel 40 i barnkonventionen anges hur varje barn som misstänks eller åtalas för eller har befunnits skyldigt att ha begått brott har rätt att behandlas. Det ska bl.a. säkerställas att barn snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare och att barn ska få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar samt att utan dröjsmål få saken avgjord av en obehörig, opartisk myndighet eller rättskipande organ [paragraf 2 b (ii) och (iii)]. De nämnda bestämmelserna i konventionen bedömer vi främst vara skrivna för den ordinarie förundersökningen och rättegången. De ska dock beaktas även i resningsförfarandet. Vidare kan nämnas artikel 12 i barnkonventionen om barnets rätt att i alla domstolsförfaranden själv eller genom företrädare yttra sig i frågor som rör barnet.

Resningsansökningar avseende unga lagöverträdare bör behandlas skyndsamt

Mål mot den som inte har fyllt 21 år ska alltid behandlas skyndsamt (29 § första stycket LUL). Om det väcks allmänt åtal mot den som inte har fyllt 18 år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, ska, med visst undantag, de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad (29 § andra stycket). Särskilda skyndsamhetskrav finns som nämnts

även vid förundersökning och utredning om brott begångna av den som inte har fyllt 15 år (4 och 32 §§).

Bestämmelsen i 29 § torde inte vara direkt tillämplig under resningsförfarandet. Däremot är bestämmelsen om skyndsamhet vid förundersökning (4 §) tillämplig när en förundersökning återupptas med stöd av 58 kap. 6 a §.

Det är viktigt med en skyndsam handläggning i hela rättskedjan när det gäller unga lagöverträdare. Ovissheten beträffande utgången av resningsförfarandet kan många gånger vara en stor påfrestning för en ung person. Enligt vår bedömning motiverar det nu sagda att det även i resningsärenden ska finnas ett skyndsamhetskrav när ärendet gäller en tidigare tilltalad som inte har fyllt 21 år. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Däremot anser vi det inte motiverat att ställa upp några särskilda tidsfrister för handläggningen.

En särskild fråga är vilken tidpunkt som är avgörande för att bedöma den unges ålder. Det finns i denna fråga ingen enhetlig reglering i LUL, utan beroende på bestämmelsens karaktär kan olika tidpunkter vara avgörande för om en viss bestämmelse är tillämplig eller inte. Såvitt vi kunnat utröna har inte heller lagstiftaren berört situationen att den tilltalade fyllt 21 år under målets handläggning (se Ds 2014:30 s. 210 f.). JO har dock beträffande åldersgränsen under förundersökningen anfört att det står bäst i överensstämmelse med grunderna för det särskilda skyndsamhetskravet att omständigheten att den misstänkte fyller 18 år, inte medför att skyndsamhetskravet upphör att gälla.² Vi anser att den unges ålder vid tillämpningen av vårt förslag bör bedömas när resningsansökan görs.

En annan fråga som kan uppkomma är vilken ålder som ska anses gälla t.ex. när den tilltalade enligt de uppgifter som den dömande domstolen utgått från skulle vara under 21 år när resningsansökan görs, men det i resningsansökan görs gällande att den tilltalade är 21 år eller äldre. I ett sådant fall anser vi att det för den unge mest gynnsamma alternativet får gälla. Det innebär att resningsärendet ska behandlas skyndsamt om den tidigare tilltalade enligt uppgifter i domen är under 21 år, eller, vid resning till den tilltalades fördel, det i resningsansökan görs gällande att den tidigare tilltalade är under 21 år.

---

² JO beslut den 25 september 2002, dnr 455-2002.

Det behövs ingen särskild regel om offentlig försvarare för unga lagöverträdare i resningsförfarandet

I det ordinarie förfarandet ska offentlig försvarare förordnas för en misstänkt under 18 år, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar behov av försvarare (24 § LUL). Bestämmelsen omfattar dock inte resningsförfarandet. Där gäller i stället 21 kap. 3 b §.

Frågan om en särskild bestämmelse om offentlig försvarare för unga lagöverträdare i resningsärenden sågs över år 2013 i samband med införandet av 21 kap. 3 b §. Enligt bestämmelsen ska en offentlig försvarare förordnas för en tidigare tilltalad om han eller hon är i behov av försvarare med hänsyn till att åklagaren enligt 58 kap. 6 a § beslutat eller har möjlighet att besluta att återuppta en förundersökning eller att låta en pågående förundersökning även avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet eller om det annars finns synnerliga skäl. Vid bedömningen av om den tidigare tilltalade är i behov av försvarare ska rätten beakta brottets beskaffenhet, den tidigare tilltalades personliga förhållanden och vilka utredningsåtgärder som ska vidtas. Det ansågs i propositionen inte rimligt att en offentlig försvarare för unga skulle kunna förordnas i lika stor utsträckning efter att en dom fått laga kraft som under det ordinarie förfarandet, men det underströks att den unges ålder bör särskilt beaktas vid behovsprövningen (prop. 2011/12:156 s. 43 f.). Enligt vår uppfattning torde offentlig försvarare i regel förordnas för den unge i resningsförfarande till nackdel för den unge.

Den särskilda bestämmelsen om offentlig försvarare i ett resningsärende utgör enligt vår mening en rimlig avvägning av de olika intressen som gör sig gällande här. Mot bakgrund av vad som uttalas i propositionen om att den unges ålder särskilt ska beaktas vid behovsprövningen anser vi att det inte finns skäl att föreslå någon särskild reglering för unga lagöverträdare i fråga om offentlig försvarare.

Någon särskild regel om underrättelse till vårdnadshavare behövs inte

Om någon under 18 år är skäligen misstänkt för brott, ska vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och annan som har en fostrande roll omedelbart underrättas och kallas

till förhör som hålls med den unge, om det inte är till men för utredningen eller annars finns särskilda skäl mot det (5 § LUL). Motsvarande gäller vid utredning om brott begångna av den som inte har fyllt 15 år (33 §). När åtal väcks mot den som inte har fyllt 18 år, ska tingsrätten underrätta vårdnadshavaren eller annan som svarar för den unges vård och annan som har en fostrande roll om åtalet och om tidpunkten för huvudförhandlingen, om det inte finns särskilda skäl mot det. Motsvarande skyldighet att lämna underrättelse om tidpunkten för huvudförhandlingen gäller även högre rätt (26 §). Några särskilda bestämmelser om underrättelse till vårdnadshavare i ärenden om resning finns inte.

Syftet bakom bestämmelsen om underrättelse till vårdnadshavare när unga misstänks för brott torde framförallt vara att underrätta vårdnadshavarna om den unges misstänkta brottslighet och engagera dem för att komma till rätta med den (se t.ex. prop. 2000/01:56 s. 31). I ett resningsärende har vårdnadshavarna ofta under den ordinarie rättegången underrättats om misstanken om den unges brottslighet. En underrättelse till vårdnadshavare i ett resningsärende skulle därför inte fylla samma funktion som under det ordinarie förfarandet. Om förundersökningen återupptas inom ramen för resningsförfarandet torde också vårdnadshavarna ofta få information om det i samband med att förhör hålls med den unge (jfr 5 § LUL). Till det kommer att kravet på underrättelse i det ordinarie förfarandet avser enbart fall när den unge är under 18 år. Antalet fall med tidigare tilltalade under 18 år som blir föremål för ett resningsförfarande torde vara mycket litet. Mot den nu angivna bakgrunden är det vår bedömning att det inte finns ett tillräckligt stort behov för att föreslå en regel om underrättelse till vårdnadshavare i ett ärende om resning avseende en ung lagöverträdare.

14 En språklig modernisering av resningsbestämmelserna

Bedömning och förslag: Bestämmelserna om resning är språkligt föråldrade och bör moderniseras. För att åstadkomma en enhetlig reglering bör moderniseringen omfatta samtliga bestämmelser om resning i 58 kap. RB och inte endast de bestämmelser som ändras i sak.

Vi föreslår bl.a. att ”vunnit laga kraft” ändras till ”fått laga kraft”, att orden ”förmån” och ”men” ändras till ”fördel” respektive ”nackdel” och att ”har avgett falsk utsaga” ändras till ”har lämnat en osann uppgift eller förtigt sanningen”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Skälen för bedömningen och förslaget: Bestämmelserna om resning har i princip stått oförändrade sedan deras tillkomst år 1939. Språket har utvecklats sedan dess. Exempelvis heter det i moderna lagtext numera att en dom fått laga kraft i stället för det äldre uttrycket vunnit laga kraft. Resningsbestämmelserna behöver därför moderniseras språkligt. Någon ändring i sak är dock inte avsedd. Av de moderniseringar vi föreslår bör följande nämnas särskilt.

I praxis och rättslitteraturen har ”resning till men” allt oftare kommit att ersättas av ”resning till nackdel”. Enligt vår mening bör även lagtexten innehålla det språkligt mer lättillgängliga ordet nackdel.

Beträffande ”resning till förmån” används i praxis och litteraturen visserligen fortfarande till övervägande del ordet förmån. Förhållandet mellan resningsbestämmelserna blir dock tydligare och lagtexten mer lättillgänglig om ordet förmån ändras till fördel. Vi föreslår därför även en sådan förändring. En följd av

det är att även ”överklagande till förmån” i 51 kap. 25 § RB bör ändras till ”överklagande till fördel”.

Uttrycket ”avgivit falsk utsaga” fanns i menedsbestämmelsen i 13 kap. 1 § strafflagen vid tiden för resningsbestämmelsernas tillkomst. Menedshandlingen ändrades sedan till ”lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen”. I sak avses dock detsamma (prop. 1948:80 s. 254 och Berggren m.fl., Brottsbalken m.m. [25 april 2018, Zeteo], kommentaren till 15 kap. 1 §). Bestämmelsen har, i denna del oförändrad förts över till brottsbalken (15 kap. 1 §). Mot den bakgrunden bör ”avgivit falsk utsaga” respektive ”avgett falsk utsaga” ersättas av ”lämnat osann uppgift eller förtigit sanningen” (se 58 kap. 1 § första stycket 2 och 2 § 3). Däremot finns inte anledning att ändra ”falsk handling”.

Även andra språkliga moderniseringar behöver göras. För att åstadkomma en enhetlig reglering bör moderniseringen omfatta samtliga äldre bestämmelser om resning i 58 kap. RB och inte endast de bestämmelser som ändras i sak. Det innebär bl.a. att även bestämmelsen om resning i tvistemål bör moderniseras.

15 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag och bedömning: De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 oktober 2019. Något behov av övergångsbestämmelser finns inte.

Skälen för förslaget och bedömningen: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. De nya bestämmelserna bör kunna träda i kraft den 1 oktober 2019.

Utgångspunkten beträffande processrättslig lagstiftning är att nya regler ska tillämpas genast efter ikraftträdandet. Det finns inga tveksamheter om att t.ex. den nya resningsgrunden till fördel för den tilltalade ska gälla även för avgöranden som meddelats före ikraftträdandet.

När det gäller den nya resningsgrunden till nackdel för den tilltalade, liksom de föreslagna undantagen från förbudet mot reformatio in pejus, bör dock frågan om behov av övergångsbestämmelser utvecklas något. Bestämmelserna om resning till nackdel för den tilltalade har i stort sett stått oförändrade sedan de trädde i kraft den 1 januari 1940. Några särskilda övergångsbestämmelser i nu jämförliga delar ansågs inte nödvändiga när bestämmelserna infördes. Resningsbestämmelserna är inte strafflagstiftning, varför förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning till en enskilds nackdel inte är tillämpligt (2 kap. 10 § regeringsformen och Europakonventionen artikel 7). Det torde inte heller strida mot någon allmän rättsprincip att låta de aktuella bestämmelserna tillämpas direkt efter ikraftträdandet.

Kravet på att ansökan om resning i brottmål till nackdel för den tilltalade ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningsgrunden grundas på (58 kap. 4 §

andra stycket RB) torde innebära ett hinder mot resning av flera äldre brottmålsdomar. Det saknas enligt vår mening skäl att behandla övriga lagakraftvunna domar annorlunda än de som ännu inte fått laga kraft vid ikraftträdandet. Avsteg bör således inte göras från principen att nya processregler ska tillämpas genast efter ikraftträdandet när det gäller den nya resningsbestämmelsen.

När det gäller det föreslagna undantaget från förbudet om reformation i pejus skulle en omedelbar tillämpning av bestämmelsen kunna sägas medföra en försämring för den tilltalade om lagändringen träder i kraft under handläggningen av målet i hovrätten eller Högsta domstolen. Detta kan anses tala för att den nya bestämmelsen inte ska gälla avgöranden som meddelats före ikraftträdandet. Mot bakgrund av vårt ställningstagande att inte föreslå någon övergångsreglering för den nya bestämmelsen om resning till den tilltalades nackdel skulle dock en särskild övergångsbestämmelse beträffande undantaget från förbudet mot reformatio in pejus inte få särskilt stor praktisk betydelse eftersom åklagaren ändå kan ansöka om resning sedan avgörandet fått laga kraft. Vår samlade bedömning är att det inte heller för detta fall bör införas någon särskild övergångsbestämmelse i detta fall.

16 Konsekvenser av förslagen

Bedömning: Förslagen om resning bedöms stärka allmänhetens förtroende för rättssystemet. Förslagen bedöms inte leda till annat än marginella kostnadsökningar, vilka bör kunna hanteras inom befintliga anslagsramar.

Skälen för bedömningen

Förtroende för rättssystemet stärks

Förslagen om nya resningsgrunder syftar till att i efterhand kunna rätta till påföljdsbestämningen när domstolen utgått från en felaktig ålder på den tilltalade. De syftar således till att påföljdsfrågan ska kunna ges en riktig bedömning. Förslagen bedöms stärka allmänhetens förtroende för rättssystemets förmåga att lagföra brott på ett effektivt och korrekt sätt. Förslagen bedöms också stärka legitimiteten hos de särskilda bestämmelserna om påföljdsbestämning för unga lagöverträdare.

Förslaget om resning till den tilltalades nackdel bedöms vidare bidra till att exempelvis målsäganden upplever att samhällets reaktion på brottet blir riktig. På motsvarande sätt bedöms förslaget om resning till den tilltalades fördel medföra att förtroendet för rättsskipningen stärks, både hos en för strängt dömd tilltalad och hos allmänheten.

Förslagen bedöms inte ha någon påverkan för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Förslagen bedöms inte leda till kostnadsökningar för det allmänna

Resning är ett extraordinärt rättsmedel och beviljas som utgångspunkt – även till fördel för den tilltalade – endast i undantagsfall. Resning har de senaste tre åren sökts i omkring 200 ärenden per år hos Högsta domstolen. År 2013 och 2014 gjordes drygt 300 ansökningar per år. Den övervägande majoriteten av ansökningarna avslås. Av de resningsansökningar som beviljas helt eller delvis, vilket normalt rör sig om ett eller några tiotal ansökningar per år, är det vanligare att det sker till fördel än till nackdel för den tilltalade. Många beviljade resningsansökningar har på senare år avsett skattebrott och skattetillägg (jfr NJA 2013 s. 746). Någon uppgift över antalet resningsärenden i hovrätterna har inte varit möjlig att ta fram. Uppskattningsvis rör det sig emellertid om färre ärenden än i Högsta domstolen.

De fall där åldern på den tilltalade är osäker under den ordinarie rättegången är ganska få. En prognos av det framtida antalet fall där påföljden i efterhand kan sättas i fråga mot bakgrund av nya uppgifter om den tilltalades ålder är svår att göra. Den är beroende bl.a. av hur säkerheten i de medicinska åldersbedömningarna utvecklas. Det är dock vår bedömning att det kommer att handla om ett mindre antal fall. Detta kommer inte innebära annat än marginella kostnadsökningar för rättsväsendet och det anslag i statsbudgeten som finansierar kostnader för rättsliga biträden. Inte heller bedöms det föreslagna skyndsamhetskravet för prövningen av resningsansökningar när den tidigare tilltalade är under 21 år att medföra någon ökad belastning för domstolarna, Åklagarmyndigheten eller Polismyndigheten. Sådana ärenden handläggs för övrigt med förtur redan idag i Högsta domstolen.

Som närmare utvecklas i avsnitt 10.1 kommer de nya resningsgrunderna även kunna vara grund för prövningstillstånd i Högsta domstolen. Mot bakgrund av de få fall då det kan bli aktuellt att meddela prövningstillstånd på denna grund bedöms inte heller detta medföra några konsekvenser för Högsta domstolens verksamhet.

Det är vår samlade bedömning att de marginella kostnadsökningar som följer av våra förslag kan hanteras inom befintliga anslagsramar.

17 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

51 kap. Om överklagande av domar i brottmål

23 a § Om tingsrätten *har* funnit att den tilltalade *ska* dömas för den åtalade gärningen och *om* domen *överklagas* bara beträffande annat än denna fråga, *ska* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *finns* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § 1–4 eller 6, eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller

2. målets utgång vid tingsrätten i samma del uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag.

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn tas endast till omständigheter som har åberopats av *en* part.

Paragrafen reglerar omfattning av hovrättens prövning när frågan om den tilltalade ska dömas för den åtalade gärningen inte har överklagats. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Ändringen i *första stycket 1* är endast en anpassning till den ändring som gjorts i 58 kap. 2 §. I den bestämmelsens femte punkt har lagts till en resningsgrund som endast avser påföljden. Hänvisningen i första stycke 1 har anpassats till att inte avse den punkten i 58 kap. 2 §. Följden av detta är att innehållet i förevarande bestämmelse inte ändras med anledning av den nya resningsgrunden.

Övriga ändringar är endast av språklig karaktär.

25 § Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *fördel* döma till en *påföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till.

Hovrätten får dock överlämna *den tilltalade* till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till *en annan påföljd*.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Om tingsrätten *har* förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och *om* den dömde inte längre *samtycker* till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat *ett* sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten *har* gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

Förbuden i första stycket första meningen och fjärde stycket gäller inte om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3. Förbuden gäller inte heller i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats enligt nämnda bestämmelse.

I paragrafen regleras förbudet mot ändring till det sämre för den tilltalade när en dom överklagats endast av den tilltalade eller av åklagaren till den tilltalades förmån (förbudet mot *reformatio in pejus*). Övervägandena finns i avsnitt 6.1, 12.2 och 14.

Femte stycket är nytt. Innebörden av bestämmelsen i första meningen är att om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning till den tilltalades nackdel enligt 58 kap. 3 § första stycket 3 så gäller inte de förbud som finns intagna i första stycket första meningen och fjärde stycket. Motsvarande undantag från förbuden görs i andra meningen i ett mål som återupptagits efter resning.

58 kap. Om resning och återställande av försutten tid

1 § Sedan *en* dom i tvistemål *har fått* laga kraft *får* resning beviljas till *fördel* för någon av parterna

1. om *en* ledamot av rätten eller *en* tjänsteman *anställd i domstolen* med avseende *på* målet *har begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en tjänsteförseelse*, eller om *ett ombud* eller *en*

ställföreträdare *har begått ett brott med avseende på målet och brottet* eller tjänsteförseelsen kan *antas ha* inverkat på målets utgång,

2. om *en* skriftlig handling som åberopats till bevis *har varit falsk*, eller om *en* part som hörts under sanningsförsäkran, eller ett vittne, *en sakkunnig eller en tolk har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen*, och handlingen eller utsagan kan *antas ha* inverkat på utgången,

3. om *en* omständighet eller *ett* bevis som *inte* tidigare *har lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle *ha* lett till *en* annan utgång, eller

4. om *den* rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

Resning *enligt första stycket 3* får beviljas *endast om sökanden* gör sannolikt att han *eller hon inte har* kunnat åberopa omständigheten eller beviset *i rättegången* eller om han *eller hon annars* haft *en* giltig ursäkt att *inte* göra det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om resning i tvistemål. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

2 § Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *fördel* för den tilltalade

1. om *en* ledamot av rätten, *en* tjänsteman *anställd i domstolen* eller åklagaren med avseende på målet *har begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en* tjänsteförseelse eller om *ett* ombud, *en* ställföreträdare eller *en* försvarare *har begått ett brott med avseende på målet och brottet* eller tjänsteförseelsen kan *antas ha* inverkat på målets utgång,

2. om *en* lagfaren domare eller åklagaren *har varit jävig* och det *inte är* uppenbart att jävet *har saknat betydelse* för målets utgång,

3. om *en* skriftlig handling som åberopats till bevis *har varit falsk*, eller om *ett* vittne, *en sakkunnig eller en tolk har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen*, och handlingen eller utsagan kan *antas ha* inverkat på utgången,

4. om *en* omständighet eller *ett* bevis som *inte* tidigare *har lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle *ha* lett till att den tilltalade frikännts eller till att brottet hänförts under en mildare

straffbestämmelse än den som tillämpats, eller om det med hänsyn till vad som sålunda åberopas och i övrigt förekommer finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har begått det brott för vilket han eller hon dömts,

5. om en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd, eller

6. om den rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om resning till fördel för den tilltalade. Övervägandena finns i avsnitt 8.2 och 14.

I den nya femte punkten anges förutsättningarna för att bevilja resning till fördel för den tilltalade när det framkommit nya uppgifter om den tilltalades ålder vars åberopande sannolikt hade lett till att domstolen bedömt att den tidigare tilltalade var yngre än vad som domstolen funnit och därför sannolikt hade dömt den tilltalade till en mildare påföljd. Bestämmelsen, som avser resning beträffande påföljden, har likheter i fråga om struktur och uppbyggnad med bestämmelsen i punkt 4, exempelvis gällande det s.k. nyhetskravet. Det krävs att en omständighet eller ett bevis åberopas som inte har lagts fram tidigare. Begreppen omständighet och bevis i femte punkten har samma innebörd som begreppen har i fjärde punkten (se t.ex. Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. s. 192).

En förutsättning för att resning ska kunna beviljas är att den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till att den tidigare tilltalade hade bedömts som yngre än vad domstolen funnit i den dom som resningsansökan avser. HD har i NJA 2016 s. 719 utvecklat de rättsliga utgångspunkterna när den tilltalades ålder ska bedömas i ett brottmål.

En ytterligare förutsättning för resning är att den tidigare tilltalade, som en följd av att han eller hon sannolikt var yngre än vad domstolen funnit, sannolikt hade dömts till en mildare påföljd. Resningsdomstolen har alltså att pröva vilken betydelse den nya uppgiften om ålder har för påföljdsfrågan. Resningsdomstolen ska vid denna prövning inte beakta någon annan omständighet än den tidigare tilltalades ålder. Exempelvis ska inte nya omständigheter

som har betydelse för straffvärdebedömningen eller straffmätningen vägas in. Det uppställs inget krav på hur mycket mildare en ny påföljd ska vara för att resning ska kunna beviljas.

Bestämmelsen i den tidigare femte punkten har oförändrad flyttats till den nya *sjätte punkten*.

Övriga ändringar är endast av språklig karaktär. Ingen ändring i sak är avsedd.

3 § Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *nackdel* för den tilltalade

1. om *ett* sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3 *har funnits* och *förhållandet* kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats,

2. om *en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare har *lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats, *eller*

3. om *domstolen funnit* att den tilltalade *begått* brottet *innan han eller hon fyllt tjuogoett år* och *en omständighet eller ett bevis, som inte tidigare har lagts fram, åberopas* och dess *framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd*.

Resning *enligt första stycket 2 eller 3* får beviljas *endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och om sökanden gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången, eller om han eller hon annars haft en giltig ursäkt att inte göra det*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om resning till nackdel för den tilltalade. Övervägandena finns i avsnitt 5, 6 och 14.

Bestämmelsen i *första stycket 2* har ändrats på så sätt att kravet på att det för brottet ska vara föreskrivet fängelse i mer än ett år har flyttats till andra stycket.

I den nya *tredje punkten* i första stycket anges förutsättningarna för att bevilja resning till nackdel för den tilltalade när det framkommit nya uppgifter vars åberopande sannolikt hade lett till att domstolen bedömt att den tidigare tilltalade var äldre än vad

domstolen funnit och därför sannolikt hade dömt den tidigare tilltalade till en väsentligt strängare påföljd. Bestämmelsen, som avser resning beträffande påföljden, har likheter i fråga om struktur och uppbyggnad med bestämmelsen i punkt 2, exempelvis gällande det s.k. nyhetskravet. Det krävs att en omständighet eller ett bevis åberopas som inte tidigare har lagts fram. Begreppen omständighet och bevis i tredje punkten har samma innebörd som begreppen har i andra punkten (se t.ex. Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. s. 192). Det kan t.ex. röra sig om nya uppgifter från Interpol.

En förutsättning för att resning ska kunna beviljas enligt den nya bestämmelsen är att domstolen funnit att den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år. Den tilltalades ålder har i dessa fall beaktats särskilt vid påföljdsbestämningen. Särskilda bestämmelser om påföljdsval och straffmätning för unga lagöverträdare finns exempelvis i 29 kap. 7 § och 30 kap. 5 § BrB.

Vidare ska den nya omständigheten eller beviset sannolikt ha lett till att den tidigare tilltalade hade bedömts som äldre än vad domstolen funnit i den dom som resningsansökan avser. HD har i NJA 2016 s. 719 utvecklat de rättsliga utgångspunkterna när den tilltalades ålder ska bedömas i ett brottmål.

En ytterligare förutsättning för resning är att den nya högre åldern sannolikt hade lett till att domstolen bestämt en väsentligt strängare påföljd. Det är alltså den nya högre åldern som i sig sannolikt skulle ha medfört en väsentligt strängare påföljd. Resningsdomstolen ska därför utgå från den straffvärde- och straffmättningsbedömning som gjorts i den dom som resningsansökan avser och den ska inte beakta eventuella nya omständigheter som kan ha betydelse för straffvärdebedömningen. Domstolen ska inte heller beakta andra omständigheter som kan komma att påverka straffmätningen om resning beviljas. Till exempel ska inte någon prognos göras om huruvida viss tid ska avräknas från ett fängelsestraff på grund av verkställighet av den dom som ansökan avser.

Som exempel på fall där väsentlighetskravet är uppfyllt kan nämnas det fall som var aktuellt i NJA 2016 s. 851, se avsnitt 6.1. Väsentlighetskravet är också uppfyllt när påföljden ursprungligen bestämts till en påföljd i frihet, även i föreningen med ett fängelsestraff (jfr 28 kap. 3 § BrB), men där nya uppgifter om den

tilltalades ålder sannolikt lett till att han eller hon skulle ha dömts till ett frihetsstraff som uppgår till eller överstiger ett år.

Ändringarna i andra stycket består dels av den tidigare nämnda redaktionella ändringen att den s.k. ettårsregeln har flyttats hit, dels att det föreskrivs att det även för resning enligt första stycket 3 ska krävas att det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Även kravet på att sökanden sannolikt inte ska ha kunnat åberopa utredningen tidigare eller annars ska ha giltig ursäkt har utvidgats till att omfatta bestämmelsen i första stycket 3.

Övriga ändringar är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

4 § Den som vill ansöka om resning *ska* göra detta skriftligen hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos *Högsta domstolen*.

En ansökan om resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3, *och en ansökan* om resning i brottmål till *nackdel* för den tilltalade, *ska* göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som *ansökan* grundas på. *Om någon* annans brottsliga gärning *åberopas* som grund för ansökan får tiden räknas från det *att domen* över gärningen *fick* laga kraft. Resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 4, *ska* sökas inom sex månader från det att domen *fick* laga kraft.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vid vilken domstol och inom vilken tid ansökan om resning ska göras. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

5 § I resningsansökan *ska* sökanden *ange*

1. den dom *som* ansökan avser,
2. det förhållande *som* ansökan grundas *på* och skälen för ansökan, *och*
3. de bevis *som* sökanden vill åberopa och vad *det är* han *eller hon* vill styrka med varje särskilt bevis.

Om ansökan grundas på ett förhållande som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2 eller 3, ska sökanden *förklara*

anledningen till att omständigheten eller beviset *inte har* åberopats i rättegången.

Ansökan *ska* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans *eller hennes* ombud.

De skriftliga bevis som åberopas *ska* i original eller bestyrkt kopia lämnas in tillsammans med ansökan.

Paragrafen anger vad resningsansökan ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Tillägget i *andra stycket* är en följd av den nya resningsgrunden i 3 § första stycket 3.

Övriga ändringar är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

6 § Om resningsansökan inte avvisas, *ska* den *delges motparten* tillsammans med *bifogade* handlingar. Om *ansökan* gäller resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten *ska* samtidigt föreläggas att *svara skriftligen inom en viss tid*. Om *ansökan* är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om *prövningen* av *ansökan* sker i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om *ansökan* tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får *besluta* att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen *inte ska* äga rum.

En ansökan om resning som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt tjuogoett år ska alltid behandlas skyndsamt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen av resningsansökan. Övervägandena finns i avsnitt 13 och 14.

Det nya *fjärde stycket* innebär att ett resningsärende som rör en tidigare tilltalad som inte har fyllt 21 år ska behandlas skyndsamt. Den tidigare tilltalades ålder ska bedömas vid tidpunkten för ansökan om resning. Ett ärende ska fortsatt behandlas skyndsamt även om den tidigare tilltalade fyller 21 år under handläggningen av resningsärendet. Om det råder oklarhet kring den tidigare tilltalades ålder bör domstolen utgå från det alternativ som är det gynnsammaste för den tidigare tilltalade.

Övriga ändringar är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

7 § Om resning *beviljas ska* rätten samtidigt *besluta* att målet åter *ska* tas upp vid den domstol som sist dömt i målet. Om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades *fördel* och saken är uppenbar, får rätten dock omedelbart ändra domen.

Om sökanden *uteblir* när målet på nytt tas upp vid en förhandling, *ska* resningen anses förfallen. Om motparten *uteblir*, får målet ändå avgöras. Kallelserna *ska* innehålla en upplysning om dessa regler. Vad som sägs i detta stycke gäller inte i fråga om åklagaren.

Paragrafen innehåller bestämmelser om målets återupptagande i samband med att resning beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

8 a § Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till *nackdel* för den tidigare tilltalade, och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana skäligena kostnader som avses i 31 kap. 2 §.

Frågan om ersättning för kostnader enligt första och andra styckena prövas av den domstol som enligt 4 § första stycket är behörig att pröva resningsansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om det slutliga kostnadsansvaret för vad som utgått av allmänna medel för offentlig försvarare. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 § *Om en dom i ett brottmål avser även annat än ansvar gäller, i fråga om resning i denna del av målet, bestämmelserna om resning i tvistemål. Om resning beviljas i ansvarsfrågan får dock resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur resningsreglerna bör tillämpas på domar som omfattar flera olika delar. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

10 § *Det som sägs i 1–9 §§ om dom gäller även i fråga om rättens beslut.*

Paragrafen innebär att bestämmelserna om resning även gäller i fråga om rättens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 14.

Ändringarna är endast av språklig karaktär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Uppdraget Mer ändamålsenliga bestämmelser om resning i brottmål

Sammanfattning av uppdraget

En utredare ges i uppdrag att överväga om bestämmelserna om resning i brottmål bör ändras på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder och föreslå sådana eventuella ändringar. I uppdraget ingår bl.a. att

- 1 ta ställning till om det finns behov att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer nya uppgifter om åldern som visar att han eller hon var över 15 år, och
- 2 överväga under vilka förutsättningar resning i övrigt bör kunna beviljas när det har framkommit nya uppgifter om den tilltalades ålder.

Utifrån sina ställningstaganden ska utredaren lämna de förslag till författningsändringar som behövs. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018.

Bakgrund om resningsinstitutet

När en dom har fått laga kraft är utgångspunkten att den ska stå fast. Principen är av grundläggande betydelse för rättsordningens stabilitet och för enskildas trygghet. I vissa fall kan det dock finnas skäl att ta upp ett mål på nytt. För detta ändamål finns det bestämmelser om resning.

Bestämmelserna om resning tillkom på 1940-talet i samband med rättegångsbalkens tillkomst. De är ett resultat av en avvägning mellan intresset av att slutligt avgjorda mål inte ska kunna bli föremål för förnyad prövning och intresset av att domar och beslut är materiellt riktiga. Avvägningen mellan dessa intressen har gjorts olika beträffande resning till nackdel och till fördel för den tilltalade. Möjligheterna till resning är mer begränsade till nackdel än till fördel för den tilltalade eftersom det är väsentligt att ingen oskyldig blir dömd eller för strängt bestraffad ens om det rör sig om en lindrig påföljd. Att det alls finns bestämmelserna om resning till nackdel för en tilltalad grundar sig på att det vore alltför stötande för rättskänslan om det generellt vore uteslutet att få resning i grova fall (jfr. Welamson och Munck, Rättegång VI, 5 uppl. 2016, s. 192 f. samt Ekelöf och Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. 2008, s. 185).

Enligt nuvarande bestämmelser kan resning till nackdel för en tilltalad i vissa fall beviljas på grund av nya omständigheter eller bevis. Resning kan beviljas om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att brottet hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse (58 kap. 3 § rättegångsbalken). I kravet på att det ska vara en väsentligt strängare straffbestämmelse ligger att det ska vara fråga om en annan rubricering (se NJA 2002 s. 619).

Möjligheten till resning till nackdel för en tilltalad på grund av nya omständigheter eller bevis har alltså begränsats till de något grövre brotten för vilket den tilltalade annars skulle undgå ansvar eller komma alltför lindrigt undan. Det har inte ansetts motiverat att medge resning på grund av omständigheter eller bevis som endast kan ha inverkat på straffmätningen (se NJA II 1940 s. 169 f.).

Bestämmelserna om resning behöver ses över

Förutsättningarna för när resning kan beviljas har i allt väsentligt varit desamma sedan rättegångsbalkens tillkomst. Sedan dess har samhället utvecklats och ställts inför nya utmaningar och frågeställningar. Det har blivit allt vanligare att misstänkta och tilltalade saknar id-handlingar och att det råder osäkerhet om den tilltalades ålder. Även om det finns möjlighet att göra medicinska åldersbedömningar går det inte att med hjälp av dessa med exakthet fastställa en persons ålder. Förundersökningsledaren kan inhämta uppgifter om den misstänktes ålder via Interpol, men vanligtvis tar det lång tid innan svar kommer. Det medför att det ofta inte går att avvakta svaret eftersom såväl åklagare som domstol har att förhålla sig till de skyndsamhetskrav och tidsfrister som finns i ärenden med unga misstänkta. Det innebär att uppgifter från Interpol ofta inte finns tillgängliga när målet prövas i domstol.

Den tilltalades ålder har stor betydelse i straffprocessrätten. Åldern är bestämmande för om en person kan åtalas och dömas för ett brott. Ingen får dömas till påföljd för ett brott som han eller hon begick före femton års ålder (1 kap. 6 § brottsbalken). Påföljdssystemet för unga lagöverträdare är utformat utifrån att barn och ungdomar som har begått brott i första hand ska hållas utanför kriminalvården och i stället bli föremål för insatser inom socialtjänsten. Unga lagöverträdare särbehandlas både när det

gäller valet av påföljd och vid straffmätningen (jfr. 29 kap. 7 § och 30 kap. 5 § brottsbalken). Enligt de nuvarande bestämmelserna kan resning inte beviljas när nya uppgifter om den tilltalades ålder har framkommit efter att domen har fått laga kraft när åldern enbart har betydelse för straffmätningen och påföljden. Detta har Högsta domstolen konstaterat i ett fall där rätten har utgått ifrån att den tilltalade var 16 år gammal men det senare har framkommit uppgifter om att han var 20 år gammal (Högsta domstolens beslut den 28 oktober 2016 i mål nr Ö 3278-16). Avsaknaden av en möjlighet att i dessa fall kunna bevilja resning leder till att den tilltalade får en lindrigare påföljd än vad som hade varit fallet om rätten utgått från den tilltalades verkliga ålder. En annan konsekvens är att en vuxen person kan få avtjäna straffet tillsammans med ungdomar. En sådan ordning är inte tillfredsställande. Det finns därför skäl att se över bestämmelserna om resning i detta avseende.

Närmare om uppdraget

Bör resning beviljas på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder?

I dag är det inte möjligt att bevilja resning på grund av nya omständigheter eller bevis som endast skulle innebära att straffmätningen ändras eller att en annan påföljd ska dömas ut. Ordningen är många gånger befogad eftersom det ofta finns utrymme för olika bedömningar när det gäller omständigheter som har betydelse för straffmätning och påföljdsval. Jämfört med andra omständigheter som är av betydelse för påföljden är dock åldern av en sådan karaktär att det finns skäl att överväga om resning bör kunna beviljas. Uppenbara fall av vilseledanden när det gäller ålder kan i vissa fall leda till stötande resultat när det gäller straffmätning och val av påföljd.

Utredaren ska ta ställning till om resningsbestämmelserna bör ändras så att det blir möjligt att bevilja resning till nackdel för en tilltalad när det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder som visar att denne är äldre än vad domstolarna har utgått ifrån. Utredaren ska särskilt analysera om det finns behov att ändra bestämmelserna om resning när rätten har funnit att en tilltalad var under 18 år respektive under 21 år, men det senare framkommer att han eller hon var över 18 år respektive över 21 år. Utgångspunkten bör vara att det inte ska vara lättare att bevilja resning till nackdel för en tilltalad på grund av nya uppgifter om ålder än på grund av andra omständigheter. Resning ska vidare vara förbehållet de allvarigare brotten där det felaktiga antagandet beträffande den tilltalades ålder har lett till ett stötande resultat. Resning till nackdel för en tilltalad bör således inte vara möjligt i de fall då den nya uppgiften om åldern endast innebär att den tilltalade skulle ha dömts till ytterligare några timmars ungdomstjänst, eller liknande mindre förändringar av påföljden.

Bör resning kunna beviljas när den tilltalade har bedömts vara under 15 år?

Om domstolen kommer fram till att den tilltalade var under 15 år när brottet begicks kan han eller hon inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § brottsbalken). I praxis har bestämmelsen tillämpats på så sätt att åtalet har ogillats (se NJA 1998 s. 693 och RH 2016:11). Konsekvensen av att den tilltalade har uppgett fel ålder blir i dessa fall att han eller hon går fri från påföljd. För det fall rätten finner att den tilltalade har begått gärningen och det senare framkommer att han eller hon var över 15 år vid gärningen är det för närvarande osäkert om resning kan beviljas. I och med att åtalet har ogillats är det möjligt att resning kan beviljas eftersom den nya omständigheten eller beviset, dvs. uppgiften om åldern, skulle ha lett till att den tilltalade dömts för

brottet. Samtidigt är straffmyndighetsregeln i brottsbalken utformad på så sätt att den tilltalade inte ska dömas till påföljd, vilket kan tas till intäkt för att åldern enbart har betydelse för påföljden och att resning därför inte kan beviljas. Frågan har ännu inte prövats.

Utredaren ska därför analysera och ta ställning till om det finns behov att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer uppgifter om att han eller hon var över 15 år.

Bör resning kunna beviljas efter bevistalan?

Om den misstänkte var under 15 år vid gärningen kan åklagaren efter framställning av socialnämnden, Socialstyrelsen eller vårdnadshavarna föra en bevistalan enligt 38 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Rättens avgörande av saken sker i sådana fall genom dom. Av domen ska framgå om rätten har funnit att den unge har begått gärningen eller om så inte har blivit utrett. Någon påföljd döms inte ut.

Utredaren ska analysera möjligheterna till resning om det efter att domen har fått laga kraft framkommer att gärningsmannen var över 15 år vid gärningen. Utredaren ska även ta ställning till om resning bör kunna beviljas i en sådan situation.

Möjligheten att bestämma en strängare påföljd efter att resning har beviljats

Om enbart den tilltalade har överklagat tingsrättens dom är hovrätten förhindrad att döma till en brottspåföljd som är strängare än den som tingsrätten har bestämt (förbudet mot reformatio in pejus, 51 kap. 25 § rättegångsbalken).

Bestämmelsen kan skapa problem när resning till nackdel för den tilltalade har beviljats. Om åklagaren inte har överklagat tingsrättens dom, men den tilltalade har överklagat och hovrättens dom sedan får laga kraft, skulle det kunna uppstå problem när målet efter resning ska prövas på nytt i hovrätten. Om förbudet mot reformatio in pejus gäller även vid den förnyade prövningen kan den tilltalade inte dömas till strängare påföljd i hovrätten. Utredaren ska analysera denna problematik och ta ställning till om det finns behov av författningsändringar. I förekommande fall ska utredaren även lämna förslag på författningsändringar.

Resning till fördel för den tilltalade

I praxis har resning beviljats till fördel för en tilltalad när nya uppgifter om ålder har framkommit efter att domen har fått laga kraft. Enligt bestämmelsernas ordalydelse kan resning inte beviljas i en sådan situation, men i praxis har resning beviljats enligt grunderna för bestämmelsen. Utredaren ska ta ställning till behovet av att ändra bestämmelserna om resning till fördel för en tilltalad när nya uppgifter om ålder har framkommit.

Särskilda bestämmelser för unga vid prövningen av resning

För den ordinarie prövningen av ett brottmål ska särskilda bestämmelser tillämpas när den misstänkte är under 21 år, bl.a. ska målet behandlas skyndsamt (29 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). När det gäller misstänkta under 18 år finns det ytterligare bestämmelser, bl.a. finns det en skyldighet för rätten att underrätta vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran när ett åtal har väckts (26 § samma lag). Några motsvarande särskilda bestämmelser finns inte för prövningen av en resningsansökan när den tilltalade är under 18 år respektive under 21 år.

Utredaren ska analysera och ta ställning till om det finns behov av särskilda regler för unga även i resningsprocessen. Övervägandena ska avse resning såväl till fördel som till nackdel för den tilltalade och oavsett vad grunden för resningsansökan är. I förekommande fall ska utredaren även lämna förslag på författningsändringar.

Övrigt att beakta och arbetets genomförande

Utredaren ska lämna fullständiga författningsförslag utifrån de ställningstaganden som görs. Utredaren är inte förhindrad att ta upp även andra frågor som har samband med de frågeställningar som utreds.

Utredaren ska i sitt arbete beakta det skydd som följer av den Europeiska konventionen d. 4 nov 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. När det gäller personer under 18 år ska utredaren även beakta FN:s konvention om barnets rättigheter.

Utredaren ska redovisa vilka konsekvenser förslagen får för enskilda och det allmänna och i övrigt. Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Utredaren ska bedöma konsekvenserna av förslagen ur ett barnrättsperspektiv och redovisa om förslagen har någon påverkan på jämställdheten mellan män och kvinnor.

Utredaren ska inhämta synpunkter från Åklagarmyndigheten, Barnombudsmannen och andra berörda myndigheter i den omfattning utredaren finner det lämpligt. Utredaren ska också i lämplig omfattning undersöka hur frågan i förekommande fall har reglerats i andra med Sverige jämförbara länder.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018.

Frågor till andra länder

1. Har ni regler om resning till fördel och/eller nackdel för en tilltalad i brottmål?
2. Om svaret är nej, finns det någon annan möjlighet att ändra en påföljd i en dom efter laga kraft?
3. Om svaret är ja på fråga 1, hur ser reglerna om resning i brottmål ut? Finns det viktiga utfyllande principer i praxis?
4. Har ni ett särskilt resningsinstitut eller är det domstolar som prövar frågan om resning? Om det finns ett särskilt resningsinstitut, kan ni lämna en kort beskrivning av det?
5. Kan resning beviljas om det endast är påföljden som ska ändras och vad är kraven för resning i så fall?
6. Har ni särskilda regler för unga lagöverträdare avseende val av påföljd och straffmätning? Kan ni kort redogöra för de viktigaste?
7. Kan resning beviljas om det efter domens laga kraft kommer fram uppgifter som visar att den tilltalade var äldre/yngre än vad domstolarna utgått ifrån i sina domar och de nya uppgifterna skulle ha lett till att den dömde fått ett allvarligare straff? Har ni haft något sådant fall? Kan annars påföljden

ändras efter laga kraft genom tillämpning av andra regler i en sådan situation?

8. Har ni särskilda processregler för unga lagöverträdare i resningsförfarandet? (Finns det exempelvis något skyndsamhetskrav?)